

Донецька обласна державна адміністрація
Департамент освіти і науки
Донецький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

МЕТОДИЧНИЙ ПУТІВНИК УЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ:

соціальна
і здоров'язбережувальна
освітня галузь

**Донецька обласна державна адміністрація
Департамент освіти і науки
Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти**

**МЕТОДИЧНИЙ ПУТІВНИК
УЧИТЕЛЯ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ:
соціальна і здоров'язбережувальна
освітня галузь**

Краматорськ – 2021

УДК 364.4:613]:37.014.3
М54

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 4 від 05.11.2021 р.)*

Загальна редакція:

Спірке
Олена Андріївна,

методист відділу соціально-психологічного супроводу розвитку особистості Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Поуль
Валентина
Станіславівна,

завідувач кафедри педагогіки і психології Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат психологічних наук, доцент.

Панасенко
Елліна Анатоліївна,

завідувач кафедри практичної психології педагогічного факультету ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор

М54 Методичний путівник учителя НУШ: соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь / за заг. ред. О. А. Спірке – Краматорськ : Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2021. – 91 с.

У посібнику «Методичний путівник учителя НУШ: соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь» розкриті питання, як досягнути мети освітньої галузі через розвиток в учнівства ключових, предметних і наскрізних компетентностей, сприятливих для здоров'я, безпеки, добробуту, успішної соціалізації та само-реалізації особистості.

Матеріали призначені для керівників методичних об'єднань учителів освітньої галузі «Соціальна і здоров'язбережувальна», учителів інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут», «Етики», «Вчимося жити разом», курсів морального спрямування, батьків, а також для всіх, кому небайдужі питання здорового способу життя, безпеки та добробуту.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
I. ВТІЛЕННЯ НОВОГО ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ В НУШ	8
II. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «СОЦІАЛЬНА І ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖНА»	13
III. МОДЕЛЬНІ ПРОГРАМИ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «СОЦІАЛЬНА ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА»	27
IV ПРОСТІР ОСВІТНІХ МОЖЛИВОСТЕЙ УРОКУ	36
ПІДСУМКИ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
КОЛЕКТИВ АВТОРІВ	91

ВСТУП

Головним скарбом життя є не землі, що ти їх завоював, не багатства, що їх маєш у скринях. Головним скарбом життя є здоров'я, і, щоб його зберегти, потрібно багато що знати.

Авіценна

Найголовнішим благом особи є здоров'я. У статті 3 Конституції України зазначено, що здоров'я людини, як і її життя, особиста честь і гідність, недоторканість та безпека, визначене найвищою соціальною цінністю. Адже здоров'я нації – це головний критерій доцільності та ефективності всіх сфер діяльності людини. Наразі в Україні тенденція погіршення здоров'я населення набула загрозливого рівня. Це зумовлено збідненням значної частини громадян, погіршенням екологічної ситуації, розповсюдженням здоров'яруйнівних стереотипів поведінки, зниженням доступності до якісних медичних послуг, здоров'явитратністю сучасної системи освіти. А одним із основних джерел щастя, радості й повноцінного життя батьків, вчителів, суспільства в цілому є здоров'я дітей.

Здорова людина любить життя. Вона рідко буває нещасливою. Важко уявити собі в числі активних і повноцінних учасників освітнього процесу дитину або вчителя, у яких постійно болить голова, які знаходяться в постійній нервовій напрузі, усього бояться... Здоров'я – єдність соматичного, психічного, духовного, соціального, інтелектуального та творчого аспектів здоров'я, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад. Сьогодні є в наявності понад 450 визначень здоров'я людини.

Орієнтація на збереження здоров'я є генеральним вектором успішного розвитку та самоцінності. Складниками

індивідуального здоров'я людини виступають такі: фізичне, психічне, моральне, професійне, соціальне, духовне. Активність, прагнення до самоосвіти, самопізнання, самовдосконалення, пізнавальні здібності – це чинники, які забезпечують психічне здоров'я. Почуття захищеності, належності до спільноти, почуття власної гідності та поваги до інших, можливість індивідуального самовираження є обов'язковими передумовами успішного освітнього процесу як з боку вчителя чи вчительки, так і з боку учня або учениці [1].

Водночас лише набувати знання щодо здоров'язбереження недостатньо, адже знати про здоровий спосіб життя і вести його – зовсім різні процеси. Важливим є врахування особливостей діяльності психіки людини, при яких підвищується схильність повторювати дії, які приносять задоволення, й уникати того, що неприємне. На жаль, наслідки здорової і нездорової поведінки бувають оманливими, оскільки нагорода за здоровий спосіб життя зазвичай відтермінована в часі, а задоволення від неправильної поведінки може наставати миттєво.

Тому для забезпечення максимальної адаптивності та гнучкості в постійно мінливому світі педагог має змінювати свої ставлення, думки, дії в пріоритет до особистого здоров'я. Особливо гостро це відчувається в умовах пандемії, що вже змінює нашу реальність і має вплив на освіту та здоров'я. Якщо умовно покласти на одну чашу терезів здоров'я, а на другу – усі інші цінності світу, то здоров'я переважатиме.

Педагог може вести освітній процес лише тоді, коли має добре здоров'я та позитивне ставлення до цього. Саме тому процес формування культури здоров'я, культури ставлення людини не лише до суспільства, а й до самої себе, свого здоров'я, образу життя, уміння вибирати оптимальний режим інтелектуальних, емоційних, фізичних навантажень, адаптивно функціонувати й відповідати вимогам сучасного життя стає загальною необхідністю.

Тому актуальною темою сьогодення є вміння збереження власного здоров'я та здоров'я інших людей, формування компетентностей, необхідних для соціалізації та громадянської активності.

І. ВТІЛЕННЯ НОВОГО ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ В НУШ

Учитесь, брати мої, думайте, читайте.

Т. Шевченко

Цінності впливають на психічне (ментальне) й соціальне здоров'я людини та якість її життя. Досвід багатьох поколінь і сучасні наукові дослідження переконливо доводять, що коли народ сповідує загальнолюдські цінності, він має вищу якість життя за багатьма показниками. Це самоповага, миролюбність, толерантність, дружба, любов, життєвий оптимізм, чуйність, довіра, самоконтроль, спілкування, гідність тощо.

Основні цінності, принципи та орієнтири прописані в Державному стандарті в закладах базової середньої освіти, який був затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року.

Ціннісні орієнтири, визначені Державним стандартом у закладах базової середньої освіти:

- повага до особистості учня/учениці та визнання пріоритету його інтересів, досвіду, власного вибору, прагнень, ставлення у визначенні мети та організації

освітнього процесу, підтримка пізнавального інтересу та наполегливості;

- забезпечення рівного доступу кожного учня/учениці до освіти без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;
- дотримання принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності;
- становлення вільної особистості учня/учениці, підтримка його самостійності, підприємливості та ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі;
- формування культури здорового способу життя учня/учениці, створення умов для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту;
- створення освітнього середовища, у якому забезпечено атмосферу довіри, без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;
- утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги і взаємодопомоги, поваги до прав і свобод людини, здатності до конструктивної взаємодії учнів між собою та з дорослими;
- формування в учнів активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови;
- плекання в учнів любові до рідного краю, відповідального ставлення до довкілля.

У Державному стандарті загальної середньої освіти визначено: «Розвиток особистості учня, який здатний до

самоусвідомлення, гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії, спрямованої на **збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб**, дбає про безпеку, виявляє підприємливість та професійну зорієнтованість для забезпечення власного і суспільного добробуту» [2].

Метою базової середньої освіти є розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності. Реалізація мети ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах, як повага до особистості учня та визнання пріоритету саме його інтересів, досвіду, вибору, прагнень, ставлення у визначенні мети. Важливим є створення такого освітнього середовища, у якому забезпечено атмосферу довіри, утвердження людської гідності, чесності, доброти, справедливості, взаємоповаги і взаємодопомоги, здатності до конструктивної взаємодії учнів між собою та з дорослими [2].

З 2022/23 навчального року вже всі п'ятикласники мають навчатися за новим Державним стандартом. Базова середня освіта має такі цикли, як адаптаційний (5—6 класи) та базового предметного навчання (7—9 класи). Адаптаційний цикл дає змогу перейти від навчання в початковій школи до наступного етапу з урахуванням достатньо складних особливостей учнів цієї вікової групи [2].

На основі компетентнісного підходу Державний стандарт базової середньої освіти визначає:

- структуру та зміст базової середньої освіти;
- вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів/учениць на рівні базової середньої освіти;
- загальний обсяг їх навчального навантаження, розподілений за освітніми галузями.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів із соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі передбачають, що учень/учениця:

- турбується про особисте здоров'я та безпеку, уникає факторів ризику, реагує на фактори й діяльність, що становить загрозу для власного й суспільного життя, здоров'я, добробуту;
- визначає альтернативи, прогнозує наслідки, приймає рішення для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я й добробуту;
- усвідомлює цінність та дотримується здорового способу життя, аналізує та оцінює наслідки й ризики для здоров'я та суспільства;
- виявляє підприємливість та поводить етично для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту власного та інших осіб.

Державний стандарт базової середньої освіти не передбачає поділ на навчальні предмети, він визначає лише освітні галузі. Це дає можливість розробникам освітніх та навчальних програм або втілювати певну освітню галузь через окремі предмети, або здійснювати інтеграцію предметів залежно від освітніх цілей. Державний стандарт базової середньої освіти передбачає академічну свободу вчителя [2].

Нормативні документи, які регулюють діяльність учителя в Новій українській школі (чек-лист 1).

*ЧЕК-ЛИСТ 1. Нормативні документи освітньої галузі
«Соціальна та здоров'язбережувальна»*

	Назва документу	Покликання, QR-код
Нормати	Закон України «Про повну загальну середню освіту»	 https://afly.co/qwg6

Указ Президента України №195/2020 «Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі»	 https://afly.co/qwh6
Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 №235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти»	 https://is.gd/UIKEPE
Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ від 30 вересня 2020 р. №898	 https://is.gd/3g6PJl
Стандарт вчителя закладу загальної середньої освіти	 https://cutt.ly/zTSZQRy
Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року	 https://cutt.ly/1TSZ9tj
Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року	 https://cutt.ly/oTSXtUe

II. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «СОЦІАЛЬНА І ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖНА»

Найголовніша формула успіху – знання «як поводитися з людьми».
Т. Рузвельт

Предмети освітньої галузі «Соціальна та здоров'язбережувальна», а саме «Здоров'я, безпека та добробут», «Етика», «Культура добросусідства», інші курси морального спрямування, спрямовані на розвиток в учнівства **ключових, предметних і наскрізних компетентностей**, сприятливих для здоров'я, безпеки, добробуту, успішної соціалізації та самореалізації особистості.

Список компетентностей, яких набуватимуть учні, уже закріплено законом «Про освіту»[4]. Він створювався з урахуванням «Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (від 18.12.2006 р.). У переліку ключових компетентностей Європейського Союзу наявні такі:

- особиста, соціальна та навчальна компетентність (Personal, social and learning competence);
- підприємницька компетентність (Entrepreneurship competence).

Особиста, соціальна та навчальна компетентність (Personal, social and learning competence) передбачає здатність долати невизначеність та складність, учитися вчитися, підтримувати фізичне та емоційне благополуччя, співпереживати і конструктивно вирішувати конфлікти.

Підприємницька компетентність (Entrepreneurship competence) передбачає вміння планувати, навички творчості, критичного мислення, вирішення проблем, ініціативності, наполегливості та вміння співпрацювати [5].

У додатку 15 Державного стандарту базової середньої освіти прописано ключові компетентності. У таблиці 1 подано складові компетентностей, на розвиток яких спрямовано викладання предметів («Здоров'я, безпека та добробут», «Етика», «Культура добросусідства», інші курси морального спрямування) освітньої галузі «Соціальна та здоров'язбережувальна».

Таблиця 1

**Складові компетентностей,
на розвиток яких спрямовано викладання предметів
освітньої галузі «Соціальна та здоров'язбережувальна»**

Ключові компетентності за Державним стандартом	Складові ключових компетентностей предметів «Здоров'я, безпека та добробут», «Етика», «Культура добросусідства», інші курси морального спрямування.
Громадянські та соціальні компетентності	Цінності, пов'язані з ідеями демократії, моралі, справедливості, рівності, свободи, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей

Інноваційність	Здатність особи реагувати на зміни та долати труднощі, відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, заклад освіти, громада тощо), спроможність визначати й ставити перед собою цілі, мотивувати себе та розвивати в собі стійкість і впевненість, щоб займатися навчанням упродовж усього життя та досягати успіхів у ньому.
Навчання впродовж життя	Здатність пошуку можливостей для навчання й розвитку; спроможність вчитися й працювати як у колективі, так і самостійно, організовувати своє навчання, оцінювати його й ділитися його результатами з іншими, шукати підтримки, коли вона потрібна.
Екологічна компетентність	Дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміння контексту і взаємозв'язку господарської людської діяльності і важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства.

Склад предметних компетентностей визначається обов'язковими і конкретними результатами навчання для учнів/учениць у 5-6 та 7-9 класах. У Державному стандарті вони містяться у стовпцях «Загальні результати», «Конкретні результати», «Орієнтири для оцінювання» [2].

Предмети «Здоров'я, безпека та добробут», «Етика», «Культура добросусідства», інші курси морального спрямування) сприяють розвитку **психосоціальних компетентностей**, визначених Державним стандартом як наскрізні уміння (рис. 1):

- читання з розумінням,

- висловлення власної думки усно й письмово,
- критичне та системне мислення,
- творчість,
- ініціативність,
- логічне обґрунтовування позиції,
- конструктивне керування емоціями,
- оцінювання ризиків,
- ухвалення рішень,
- розв’язування проблем,
- співпраця з іншими [5].

Рис. 1. Наскрізні уміння.

Предмети соціальної і здоров’язбережувальної освітньої галузі також сприяють розвитку **додаткових психосоціальних компетентностей (рис.2.):**

- позитивна самооцінка,
- мотивація успіху і ґартування волі,
- вміння вчитись,

- ефективне спілкування,
- співчуття,
- розв'язування конфліктів,
- протистояння негативним соціальним впливам тощо [5].

Рис. 2 Додаткові психосоціальні компетентності особистості

Здоров'язбережувальна компетентність набувається через формування сприятливих для здоров'я, безпеки й соціальної інтеграції знань, умінь, ставлень (психологічних установок, принципів, цінностей, вірувань, прагнень).

Соціальна й здоров'язбережна компетентність — це здатність людини планувати та реалізовувати свою життєдіяльність у спосіб, сприятливий для здоров'я й безпеки самої людини та її соціального оточення [8].

Більше дізнатися про компетентності допоможуть додаткові освітні ресурси (чек-лист 2).

*ЧЕК-ЛИСТ 2. Додаткові ресурси для освітньої галузі
«Соціальна та здоров'язбережувальна»*

Додаткові ресурси	Ключові компетентності для навчання протягом життя (Рамкова програма щодо оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя)	 http://surl.li/asdvz
	Рамка цифрової компетентності DigComp 2.1	 https://afly.co/qwj6
	Основи здоров'язбережувальної компетентності	 http://multycourse.com.ua/ua

Розвиток здоров'язбережувальної компетентності в сучасному світі дедалі частіше відбувається шляхом упровадження превентивної освіти на засадах розвитку життєвих навичок.

Життєві навички – дослівний переклад з англ. life skills. Важливо зазначити, що в англійській мові слово «skills» має декілька значень: навички; уміння, відпрацьовані до автоматизму; здатність до чогось; компетентність.

Гнучкі навички (soft skills) – комплекс неспеціалізованих, важливих для кар'єри навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і є наскрізними, тобто не пов'язані з конкретною предметною

сферою [16]. Згідно з визначенням ВООЗ, життєві навички (life skills) – це здатність до адаптивної й позитивної поведінки, що дозволяє людині ефективно справлятися з вимогами та проблемами повсякденного життя [15]. Життєві навички можуть спрямовуватись на власні дії або на дії щодо інших, а також на дії з метою зміни навколишнього середовища в напрямку здорового способу життя [1].

За визначенням ВООЗ, життєві навички – це здатність до адаптації, позитивної поведінки та подолання труднощів щоденного життя.

Поняття життєвої компетентності особистості є одним із тих, що засвідчує складне й багатоаспектне явище в системі соціалізації людини, її освіти, навчання та виховання. Життєва компетентність охоплює такі надбання особистості, як знання, вміння, навички, способи діяльності, розвинені можливості сприймання, розуміння та творчого використання матеріальних та духовних цінностей суспільства.

Найважливішим критерієм психологічного благополуччя є відчуття психологічної рівноваги, яку пов'язують із гармонійною організацією психіки та її здатністю адаптуватися до стресів. Психологічно врівноважені люди більше насолоджуються життям і легше долають виклики та проблеми. Вони навіть інакше ставляться до них. Крім того, такі люди краще усвідомлюють свої почуття й уміють висловити їх із повагою до інших. Замість негайно реагувати на ситуацію, вони завжди намагаються ухвалити зважене рішення, керуючись моральними цінностями та відповідальністю. Не дивно, що здатність до самоконтролю сприяє кращим соціальним комунікаціям та зменшенню проявів депресії. Соціальним навичкам можна та потрібно вчитися. Багато досліджень довели, що сором'язливі діти можуть стати більш відкритими й товариськими, агресивні – можуть навчитися самоконтролю, а діти, які віддають перевагу усамітненню, можуть навчитися дружити.

Навчання здоров'я на основі розвитку ЖН впроваджують ЮНІСЕФ, ВООЗ, ЮНЕСКО та інші впливові міжнародні організації з метою поліпшення якості освіти і перетворень на шляху до гуманного світу.

На відміну від багатьох педагогічних технологій, метод розвитку життєвих навичок має на меті позитивні зміни в поведінці учнів. Він передбачає зміни не лише в знаннях, а й у ставленнях і навичках, які стимулюватимуть ці бажані поведінкові зміни [15].

В основі цієї методики – повага до загальнолюдських цінностей і захист прав людини. Вона налаштовує на усвідомлення своїх прав і обов'язків, розуміння прав інших людей і повагу до них, виховує гідність, миролюбність, справедливість, колективізм, почуття відповідальності, впевненість у власних силах, толерантність (визнання того, що люди різні, що існують різні культури), інші позитивні якості. Відмінність від традиційних методів виховання в тому, що формування особистої системи цінностей відбувається не шляхом моралізаторства, а завдяки добровільному прийняттю через усвідомлення їх реальної вигоди.

Життєві навички, сприятливі для здоров'я, безпеки й соціальної інтеграції, набуваються в процесі діяльнісного (компетентнісного) підходу до навчання. Компетентнісний підхід передбачає використання на уроках інтерактивних методів, які забезпечують: активну участь кожного учня; творчу співпрацю учнів між собою і з учителем; навчання на ситуаціях, наближених до реального життя; сприятливий емоційний клімат у класі; формування відчуття класу як єдиної команди тощо [15].

Щоб набувати компетентностей, школярі навчаються за діяльнісним підходом – тобто частіше щось роблять замість того, щоб просто сидіти за партами й слухати вчителя.

Концепція НУШ пропонує також впроваджувати інтегроване та проєктне навчання. Це сприяє тому, що учні отримують цілісне уявлення про світ, адже вивчають явища з

точки зору різних наук та вчать вирішувати реальні проблеми за допомогою знань із різних дисциплін.

У «Стандарті вчителя закладу загальної середньої освіти», який був прийнятий 23 грудня 2020 року, сформульовані компетентності, якими має володіти вчитель. Серед компетентностей вчителя у цьому Стандарті є такі:

- громадянська компетентність, тобто здатність діяти на засадах поваги до прав і свобод людини та усвідомлювати важливість сталого розвитку громадянського суспільства;
- соціальна компетентність, яка передбачає вміння працювати в команді;
- культурна компетентність, пов'язана з повагою до української національної культури та мультикультурності в суспільстві і здатністю до творчого самовираження;
- лідерська компетентність – здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності;
- підприємницька компетентність, яка забезпечує можливість генерувати нові ідеї щодо виявлення та розв'язання проблем ініціативності та підприємливості.

Сучасний учитель має визначати умови та ресурси власного професійного розвитку впродовж життя, здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності, визначати власні індивідуальні професійні потреби, створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища. До важливих компетентностей сучасного вчителя відноситься здатність зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я під час професійної діяльності. У переліку компетентностей вчителя загальної середньої освіти є й такі сучасні компетентності, як рефлексивна, інклюзивна (рис.3).

Рис. 3. Компетентнісна модель професійного стандарту вчителя

Але одна з основних компетентностей вчителя – це «здатність до навчання впродовж життя» [5]. У чек-листах подано додаткові освітні ресурси для професійного вдосконалення вчителів, які викладають предмети освітньої галузі «Соціальна та здоров'язбережувальна».

Забезпечити якість освіти можуть висококваліфіковані педагогічні кадри, які постійно опікуються власним професійним зростанням упродовж усієї педагогічної діяльності. Професійна компетентність як інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, вимагає розвитку.

У Донецькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти формами підвищення кваліфікації педагогів є курси, тренінги, спецкурси, вебінари, круглі столи, методичні майстерні тощо. Потреба в організації інноваційних підходів

продиктована постійними змістовними, організаційними, технологічними, структурними змінами в освіті.

Навчання має на меті допомогти педагогам розширювати сферу власної педагогічної діяльності, швидко реагувати на зміни та нововведення. Тому для вчителів галузі за QR-кодом доступне підвищення кваліфікації, спецкурси та тренінги, які можна пройти в Донецькому обласному інституті післядипломної освіти (чек-лист 3).

ЧЕК ЛИСТ 3. Додаткові освітні ресурси для професійного вдосконалення вчителів, які викладають предмети освітньої галузі «Соціальна та здоров'язбережувальна»

Підвищення кваліфікації (дистанційний та очний формати)	Тема.1. Управління проблемами + як дієвий інструмент роботи з емоційними проблемами дорослих	
	Тема 2. Соціально-педагогічний супровід формування життєвих навичок особистості	
	Тема 3. Інформування про мінну небезпеку	

	Тема 4. Психологічні ресурси особистості вчителя: відновлення та збереження	
	Тема 5. Майндфулнес: основи практики усвідомленості	
	Тема 6. Емоційна грамотність: життєвий ресурс і професійний потенціал у галузі освіти	
	Тема 7. Розвиток Soft-skills: від теорії до практики	
Спецкурси (дистанційний та очний формати)	Тема 8. Здоров'я і добробут як ціннісні орієнтири базової середньої освіти	

Тренінги (дистанційний та очний формати)	Тема 9. Вчимо дитину захищатися: формування навичок безпечної поведінки дітей	
	Тема 10. Особиста безпека та здоров'я	
	Тема 11. Репродуктивне здоров'я	
	Тема 12. Інформування про мінну небезпеку	
	Тема 13. Цивільний захист	

Організація освітнього процесу з підвищення кваліфікації вчителів соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі має свої особливості. Вони полягають у специфіці предметів, спрямованих на розвиток життєвих компетентностей

особистості, її життєвих навичок, цінностей та моральних якостей.

Організувати освіту зможе лише педагог, який сам здобув цю освіту. Від умінь викладача-тренера, його кваліфікації багато в чому залежить успіх упровадження цих інноваційних технологій і подальша діяльність педагогів у навчанні дітей предметів соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі.

III. МОДЕЛЬНІ ПРОГРАМИ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «СОЦІАЛЬНА ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА»

Найважливіше з людських зусиль – прагнення до моральності. Від нього залежить наша внутрішня стійкість і саме наше існування. Лише моральність у наших вчинках додає красу і гідність нашого життя. Зробити її живою силою і допомогти ясно усвідомити її значення – головне завдання освіти.

Альберт Ейнштейн

Виконання Державного стандарту базової середньої освіти передбачає розроблення типової освітньої програми для базової школи, яка складатиметься з варіантів типових навчальних планів та каталогів модельних навчальних програм, а також інших освітніх програм.

Всі модельні програми освітньої галузі «Соціальна та здоров'язбережувальна»:

- відповідають цілям «Державного стандарту базової середньої освіти» і «Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року».
- створені відповідно до типової освітньої програми, типового освітнього плану й переліку модельних програм для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти.
- спрямовані на досягнення учнями 5-6 класів обов'язкових і конкретних результатів навчання, визначених «Державним стандартом базової загальної освіти» за відповідною освітньою галуззю.
- забезпечують наступність з інтегрованим курсом для початкової школи «Я досліджую світ» у частині реалізації завдань відповідної освітньої галузі «Соціальна і здоров'язбережувальна» [17].

На сьогодні розроблено п'ять модельних начальних програм з інтегрованого предмету «Здоров'я, безпека та добробут» (чек-лист 4) та дві – для курсів «Етика», по одній – «Вчимося жити разом», «Культура добросусідства» (чек-лист 5).

ЧЕК-ЛИСТ 4. Модельні програми для інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут»

«Здоров'я, безпека та добробут»		
Модельні освітні програми	http://surl.li/asdwz 	1. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Василенко С. В., Коваль Я. Ю., Колотій Л. П.).
	http://surl.li/asdxr 	2. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Гущина Н. І., Василяшко І. П.).
	http://surl.li/asdxz 	3. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л.).
	http://surl.li/asdyn 	4. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори: Хитра З. М., Романенко О. А.)
	http://surl.li/asdyj 	5. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Шиян О., Волющенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С.).

ЧЕК-ЛИСТ 5. Модельні програми для курсів «Етика», «Вчимося жити разом», «Культура добросусідства»

«Етика», «Вчимося жити разом», «Культура добросусідства», курсів морального спрямування		
Модельні освітні програми	 https://cutt.ly/MTSK9zL	1. «Етика. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Ашортія Є.Д., Бакка Т.В., Желіба О.В., Козіна Л.Є., Мелешенко Т.В., Щупак І.Я. тика 5-6 кл. Ашортія та ін.)
	 https://cutt.ly/XTSK5U3	2. «Етика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Пометун О.І., Ремех Т.О., Кришмарел В.Ю.)
	 https://cutt.ly/nTSLefX	3. Курс морального спрямування «Вчимося жити разом». 5–6 класи. (Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та ін.)
	 https://cutt.ly/ITSLupB	4. «Культура добросусідства» 5-6 класи для закладів загальної середньої освіти (автори Араджионі М.А., Козорог О.Г., Лебідь Н.І., Потапова В.І., Унгурян І.К.)

1. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Шиян О., Волощенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С.).

Автори пропонують у програмі нові прогресивні концептуальні підходи, нові погляди на роль дитини й педагога в освітньому процесі, форми організації дитячої життєдіяльності, зокрема дитиноцентризм (відповідність віковим особливостям, потреби та інтереси учнів, особистісно зорієнтоване навчання, суб'єкт-суб'єктна взаємодія), комунікативно зорієнтоване навчання, діяльнісний підхід, принцип системності та наступності, людинознавче спрямування.

В основу змісту програми покладено поняття «добробут», крізь призму якого розглядаються різні аспекти здоров'я і безпеки [11].

2. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л.).

Автори пропонують холістичну модель здоров'я, пріоритетними методами навчання за курсом визначені дослідницькі, творчі, проблемно пошукові. Особливу увагу в програмі приділено організації групової роботи учнів. Автори використовують класичну структуру змісту цього курсу [7].

3. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Хитра З. М., Романенко О. А.).

Автори провідним засобом реалізації освітньої мети та завдань програми вважають упровадження компетентнісного підходу в освітній процес закладів загальної середньої освіти на основі ключових компетентностей як результату навчання. Побудовано програму інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» лінійно-концентрично [8].

4. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Василенко С. В., Коваль Я. Ю., Колотій Л. П.).

Програма ґрунтується на принципі концентричності та є логічним продовженням соціальної та здоров'язбережувальної компоненти інтегрованого курсу «Я досліджую світ» початкової школи. Контент змістових ліній та наскрізних розділів програми розширюється та ускладнюється відповідно до вікових потреб та пізнавальних можливостей учнів і учениць наступних класів базової школи. У програмі прописано різноманітні види навчальної діяльності [9].

5. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Гущина Н. І., Василяшко І. П.).

Основною ідеєю концепції побудови програми в адаптаційному циклі базової середньої освіти (5–6 класи) автори обрали поступальний рух дитини через призму особистісного виміру від внутрішнього «Я» до гармонійної та безпечної взаємодії з навколишнім світом, побудови взаємин у спільноті та суспільстві в цілому. Програма побудована лінійно-концентрично. Зміст понять поступово розширюється і доповнюється [10].

6. Модельна навчальна програма «Культура добросусідства. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Араджионі М. А., Козорог О. Г., Лебідь Н. І., Потапова В. І., Унгурян І. К.).

Предмет «Культура добросусідства» для 5–6 класів спрямований на розвиток освіти впродовж життя, демократизацію освітнього середовища, підтримку міжкультурної і миротворчої освіти та широкої соціальної інклюзії в Україні. Програма базується на таких ціннісних орієнтирах: дитиноцентризм, визнання унікальності, талановитості й ідентичності кожної людини, недискримінація, доброчесність, здоров'я, добробут і безпека, що має забезпечити гармонійний розвиток, цілісне світосприйняття, утвердження

людської гідності, вільної особистості й активного громадянства [14].

7. Модельна навчальна програма курсу морального спрямування «Вчимося жити разом». 5–6 класи. (Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та ін.).

Згідно з модельною навчальною програмою курсу морального спрямування «Вчимося жити разом». 5–6 класи», метою вивчення курсу ВЖР є сприйняття учнівством вищих моральних цінностей і набуття ним здібностей, сприятливих для етичної поведінки в контексті загальнолюдських цінностей, фундаментальних прав людини й ідей сталого розвитку [6].

8. Модельна навчальна програма «Етика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Пометун О. І., Ремех Т. О., Кришмарел В. Ю.)

Основною ідеєю концепції побудови програми є поступальний рух дитини від особистісного виміру внутрішнього світу до гармонійної взаємодії з іншими і взаємин у спільноті та суспільстві в цілому. У п'ятому класі починається розгляд важливих етичних категорій: особистість, мораль, гідність, честь тощо. Основну увагу зосереджено на зовнішніх проявах людської культури, як-от: вихованість, правила спілкування, керування емоціями тощо [13].

9. Модельна навчальна програма «Етика. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Ашортія Є. Д., Бакка Т. В., Желіба О. В., Козіна Л. Є., Мелешенко Т. В., Щупак І. Я.).

Навчальна дисципліна є наступним концентром формування соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, що ґрунтується на базі досягнень початкової школи. Тематика побудована на основі поступового розширення уявлень учнів про громадянські суспільні комунікації: моральні норми – чесноти – міжособистісні взаємини – спілкування – моральні цінності – етичні норми у правах дитини – сприйняття інакшості – культурна поведінка [12].

Для ефективного втілення освітніх програм перевага надається інтерактивним, дослідницьким, проєктним видам діяльності. Вибір форм, змісту та способів поточного й

підсумкового оцінювання результатів навчання здійснюється освітянами залежно від дидактичної мети.

Зважаючи на особливості змісту та види навчальної діяльності, передбачені модельною програмою, поточне та підсумкове оцінювання може здійснюватись із застосуванням таких основних форм та способів:

- практичної, зокрема шляхом планування та виконання експериментальних досліджень, планування та реалізації проєктів, виготовлення виробів тощо;
- письмової, у тому числі графічної, зокрема шляхом тестування, організації роботи з текстами, діаграмами, таблицями, графіками, схемами тощо;
- цифрової, зокрема шляхом тестування в електронному форматі; усної, зокрема шляхом індивідуального, групового та фронтального опитування.

Основні принципи оцінювання подані на рисунку 4.

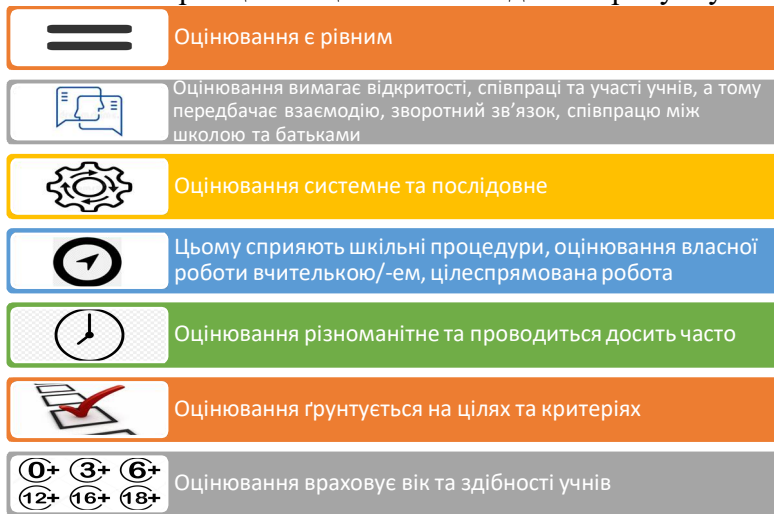

Рис. 4. Основні принципи оцінювання

Оцінювання має бути зорієнтованим на:

- очікувані результати навчання на відповідному етапі освітнього процесу;
- ключові компетентності (вільне володіння державною мовою, математична компетентність, компетентності в

галузі природничих наук, техніки і технологій, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя тощо);

- наскрізні вміння (читати з розумінням, висловлювати власну думку, критично і системно мислити, логічно обґрунтовувати позицію, діяти творчо, виявляти ініціативу, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, вирішувати проблеми, співпрацювати з іншими) [16].

Дотримування етичних принципів оцінювання має бути на всіх уроках (рис.5).

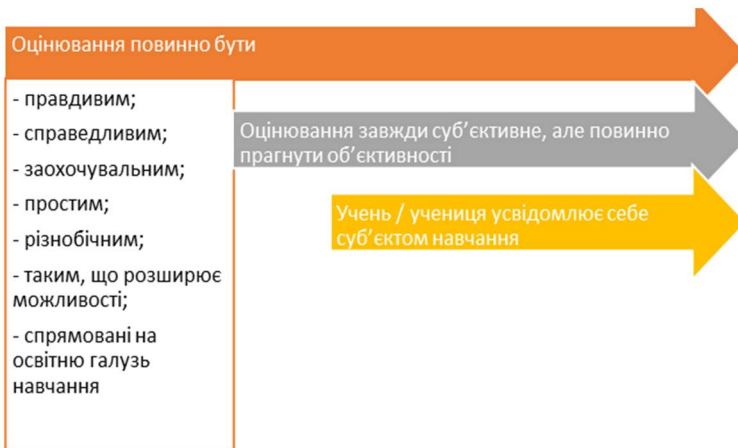

Рис.5. Етичні принципи оцінювання

Методи навчальної діяльності залежать від загальної мети й конкретних цілей уроку, характеру матеріалу, який вивчається, і результатів, які вчитель хоче отримати.

Пріоритетними методами навчання за освітньою галуззю є дослідницькі, творчі, проблемно-пошукові тощо.

Дуже важливими є методи мотивації, стимулювання інтересу до навчання: пізнавальні ігри, навчальні дискусії, моделювання й аналіз життєвих ситуацій, обговорення тощо. Важливим є також особливий для кожного вчителя, тобто його власний стиль викладання [17]

IV ПРОСТІР ОСВІТНІХ МОЖЛИВОСТЕЙ УРОКУ

*Діяльність – єдиний шлях до знання.
Джордж Бернард Шоу*

Коли весь світ охопила пандемія COVID-19, а успішність держав стала вимірюватися досягненнями в протистоянні коронавірусу, а не економічними критеріями, то постало питання, як викладати предмети в освітніх закладах.

Тому пріоритетною формою навчання в сучасних освітніх умовах є змішане навчання. Така форма навчання надає незаперечні переваги як для учителів, так і для учнів.

Згідно з теорією множинного інтелекту Говарда Гарднера, кожна людина має різні види інтелекту, такі як: вербальний, логіко-математичний, візуальний, кінестатичний, міжособистісний, внутрішньо-особистісний, музичний, натуралістичний [3]. Використання змішаного

навчання дає змогу розкрити потенціал кожного відповідно до його індивідуальних потреб та можливостей.

Отже, формулу змішаного навчання можна подати так: «Навчання в школі + онлайн-навчання + самостійне навчання= змішане навчання» (рис.6).

Рис. 6. Схема-модель змішаного навчання

Змішане навчання – це поєднання онлайн та офлайн-навчання в один ланцюжок, що творить «навчальний досвід» учня та самодостатній логічний курс чи предмет. При змішаному навчанні інструкції/теорія, які учень опрацьовує онлайн (чи то у формі самостійного прочитання матеріалів, чи при перегляді демонстраційних відео, чи при перегляді відеозапису лекції вчителя, чи у формі гри), знаходять своє застосування офлайн (тобто в приміщенні школи під час занять). Всі активності та заняття, що відбуваються в школі, мають поєднуватись та на практиці закріплювати знання, здобуті учнем при самостійній роботі онлайн [3].

У разі ретельного планування навчального процесу та обґрунтованого добору засобів, змішане навчання є набагато ефективнішим, ніж інші форми навчання й дає учням більше шансів навчатися і здобувати якісні знання. Звичайно, упровадження змішаної форми навчання потребує значних зусиль. Фактично розвиток змішаної форми навчання може

стати одним із ключових напрямків модернізації освіти в сучасній школі.

З метою підвищення ефективності освітнього процесу розроблено практичні матеріали освітнього контенту для учнів 5 класу з предметів соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі (табл. 2).

Учителі предметів «Здоров'я, безпека та добробут», «Етика», «Вчимося жити разом», «Культура добросусідства» та класні керівники можуть використати практичний матеріал освітнього контенту для учнів 5 класу (вправи, відео, тести, ігри, руханки тощо) відповідно до теми свого заняття.

В таблиці 2 подано 18 тем занять з освітньої галузі «Соціальна та здоров'язбережувальна».

Таблиця 2

**Практичні матеріали освітнього контенту
для учнів 5 класу**

№	Тема	
	Тема 1	Здоров'я і безпека людини
	Тема 2	Безпека і небезпека. Принципи безпечної життєдіяльності
	Тема 3	Безпека пішохода. Види пішохідних переходів. Дорожня розмітка. Перехід багатосмугової дороги.
	Тема 4	Безпека на зупинках громадського транспорту
	Тема 5	Принципи і методи загартовування
	Тема 6	Уміння вчитися. Раціональний розподіл часу. Розпорядок дня школяра. Облаштування робочого місця
	Тема 7	Умови успішного навчання. Розвиток здібностей. Створення мотивації до навчання.
	Тема 8	Почуття і емоції. Вияви почуттів. Способи висловлювання почуттів. Співпереживання і співчуття.

	Тема 9	Права дитини. Обов'язки учня і громадянина.
	Тема 10	Соціальний добробут.
	Тема 11	Спілкування з дорослими
	Тема 12	Моделі поведінки людини. Упевнена поведінка
	Тема 13	Якщо виникла пожежа.
	Тема 14	Дитина в автономній ситуації.
	Тема 15	Ризики щоденного життя. Інформаційна безпека в Інтернеті. Ризики телефонного та телевізійного шахрайства.
	Тема 16	Місця підвищеної небезпеки.
	Тема 17	Стихійні лиха. Правила поведінки під час сильного вітру, грози та в разі потрапляння у зону підтоплення. Підручні рятувальні заходи.
	Тема 18	Соціальна небезпека інфекційних захворювань

ОРІЄНТОВНИЙ ЗМІСТ КОНСТРУКТОРА УРОКУ З ПРЕДМЕТІВ «СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ» ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

*Запам'ятаймо: одна книга, одна ручка, одна дитина і один
учитель можуть змінити світ.
Малала Юсуфзай*

Орієнтовний зміст конструктора уроку дає можливість учителю соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі здійснювати онлайн- та офлайн-форми викладання, використовувати технологію змішаного навчання та забезпечує свободу вчителя щодо розробки власних уроків, допомагає йому реалізовувати власні творчі задуми.

ТЕМА 1. ЗДОРОВ'Я Й БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ

Мета: пояснити учням, що таке здоров'я, формувати уявлення про здоровий спосіб життя та його значення для людини; виховувати в дітей відповідальність за власний організм, навчати основам гігієни, бережливого ставлення до власного здоров'я.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: магніти, капелюх, картки з відповідями, кружечки зеленого та червоного кольорів для кожного учня, 4 великих малюнки комах, малюнки таких самих комах, але маленькі для кожної дитини.

Учні будуть знати: поняття «безпека» та «небезпека»;

будуть уміти: повідомляти в служби захисту населення про небезпеку.

I. Організаційний момент.	1 хв.
II. Активізація опорних знань. Вправа «Мікрофон».	3 хв.
III. Повідомлення та опрацювання теми уроку.	14хв.
Гра «Чарівний капелюх». Є чарівний капелюх, у якому знаходяться записані на листках різні складові здоров'я. Розмістіть на діаграмі до певних складових. Добре розвинені м'язи Почуття любові Радість за успіхи друга Хороші стосунки з однокласниками Співчуття до іншого Відчуття краси навколишнього середовища Рівні білі зуби Власна кімната Допомога тварині.	
Гра з кольорами «Світлофор». У вас на парті є зелені і червоні кружечки. Я буду зачитувати речення, якщо це ознака здоров'я, то ви піднімаєте зелений кружечок, якщо це ознака порушення здоров'я – червоний. • Хороший настрій • Головна біль • Гарна постава • Хороший сон • Швидка втомлюваність • Карієс • Висока температура • Відсутність болю	

• Хороший апетит • Врівноваженість • Нежить	
Гра «Скільки лапок у комах?» На столі лежать прекрасні метелики, які втратили свої лапки, тварина хоче бути здоровою, то ж вашим завданням буде домалювати їй лапки. Метелики – це комахи, а хто знає скільки лапок мають комахи? Кожна лапка має відповідати певному чиннику здоров'я. Завдання. У кожної групи на столі малюнок метелика, якому треба домалювати лапки, з іншого боку листка написано відповідний чинник, який впливає на здоров'я. Вчитель вибирає ті чинники, які для дітей є найвідомішими: харчування, фізична активність, довкілля, медицина.	
IV. Узагальнення та систематизація знань.	20 хв.
Завдання. https://learningapps.org/display?v=pth2wartk21	
Завдання. https://learningapps.org/display?v=p5eu0uvij21	
V. Підбиття підсумків уроку.	5хв.
VI. Домашнє завдання.	1хв.

ТЕМА 2. БЕЗПЕКА ТА НЕБЕЗПЕКА. ПРИНЦИПИ БЕЗПЕЧНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Мета. Пояснити, що таке безпека й небезпека та які види небезпек існують. Пояснити «формулу безпеки» та як її використовувати у небезпечних ситуаціях. Виховувати в учнів відповідальність за власне життя та вчинки, формувати уявлення про принципи безпечної життєдіяльності. Розвивати комунікативні здібності учнів та логічне мислення учнів.

Обладнання: мультимедіа (або комп'ютер з проектором), підручник, зошит.

Тип уроку: комбінований.

Учні будуть знати: поняття «безпека» та «небезпека»;

будуть вміти: повідомляти в служби захисту населення про небезпеку.

I. Організаційний момент.	<i>1 хв.</i>
II. Перевірка домашнього завдання й актуалізація опорних знань. Що таке здоров'я ? Перелічіть складові здоров'я. Перелічіть принципи здорового способу життя. Наведіть приклади власного загартовування організму.	<i>6 хв.</i>
Завдання. https://learningapps.org/display?v=p6ssafqdk21 Зворотний зв'язок: «Що ми робили на минулому уроці?»	
III. Мотивація. Повідомлення теми уроку.	<i>3 хв.</i>
Інформаційно-мотиваційне повідомлення.	
IV. Вивчення нового матеріалу.	<i>5 хв.</i>
Інформаційне повідомлення: «Безпека та небезпека».	
V. Уточнення та закріплення вивченого.	<i>13 хв.</i>
Розбір ситуацій. Алгоритм дій. Ситуація 1. Остап залишився дома один, його батьки пішли в справах і мають незабаром повернутися. У двері подзвонили, Остап швиденько побіг до дверей і відчинив їх, але на порозі стояли не батьки, а незнайомий. • Чи правильно вчинив Остап? • Як могла розвиватися ситуація ? • Як слід було вчинити Остапові? Ситуація 2. Олеся залила гарячий окріп у горнятко і поставила його на край столу, щоб вода трішки охолола, але задзвонив телефон, вона різко повернулася і несамохіть штовхнула горнятко з окропом на • Що могло статися далі ?	

• Чи можна було передбачити таку ситуацію? • Що слід робити у такій ситуації ?	
VI. Узагальнення та систематизація знань.	10 хв.
Алгоритм дій. Набрати відповідний номер. Чітко пояснити, що відбувається. Назвати адресу. Назвати своє ім'я та прізвище. Відповісти на додаткові запитання диспетчера. Завдання. https://learningapps.org/display?v=pe5snnk4n21 https://learningapps.org/display?v=pe5snnk4n21	
VII. Підведення підсумків уроку.	5 хв.
VIII. Домашнє завдання. Рефлексія.	2 хв.

ТЕМА 3. БЕЗПЕКА ПІШОХОДА. ВИДИ ПІШОХІДНИХ ПЕРЕХОДІВ. ДОРОЖНЯ РОЗМІТКА. ПЕРЕХІД БАГАТОСМУГОВОЇ ДОРОГИ

Мета: ознайомити з поняттями «пішохідний перехід», «дорожня розмітка», «багатосмугова дорога»; поглиблювати знання учнів про безпеку пішохода; розвивати навички аналізу дорожньої ситуації; виховувати відповідальність за власне життя та вчинки, а також звичку дотримуватися правил дорожнього руху. Розвивати комунікативні здібності учнів та логічне мислення.

Обладнання та матеріали: мультиборд (або комп'ютер із проектором), підручник, зошит.

Учні будуть знати: поняття «пішохідний перехід», «дорожня розмітка», «багатосмугова дорога».

Учні будуть уміти: розрізняти види пішохідних переходів, дорожніх знаків та дорожню розмітку.

I. Організаційний момент.	1 хв.
II. Перевірка домашнього завдання і актуалізація опорних знань. Фронтальне опитування.	3 хв.
III. Мотивація. Повідомлення теми уроку.	7 хв.
Вправа «Продовжіть речення». Продовжіть речення: «У своєму житті люди зустрічаються з такими небезпеками на дорозі...»	
IV. Вивчення нового матеріалу.	16 хв.
Відгадування загадок про транспорт. Ознайомлення з поняттями. Пішохідний перехід – ділянка проїзної частини або інженерна споруда, призначені для пересування пішоходів через дорогу. Підземний пішохідний перехід – тунель для безпечного перетинання пішоходами транспортних магістралей. Багатосмугова дорога – дорога, якою транспорт рухається по кількох смугах у різних напрямках.	
Вправа «Знайди правильну відповідь». 1. Який перехід слід обрати для переходу багатосмугової дороги? А) подивитися по сторонам і потихеньку перейти в будь-якому місці; Б) тільки через пішохідний перехід на зелене світло пішохідного світлофора; В) при відсутності світлофора по черзі кожен частину дороги перейти окремо, якщо немає транспорту, зупиняючись на смугі.	

Практична робота.

Тема. Відпрацювання навичок аналізу дорожньої ситуації, у тому числі й в умовах обмеженої оглядовості; моделювання ситуації відмови від пропозицій перейти дорогу в небезпечному місці.

Мета: закріпити знання з правил безпечної поведінки на дорозі, вчитися передбачати небезпеку, навчитися відмовлятися від небезпечних пропозицій, розвивати мислення, логіку, громадянську та соціальну компетентність, уміння співпрацювати.

Матеріали та обладнання: ватман (зошити), фломастери, олівці, підручник, інтернет.

Хід роботи

Об'єднання учнів у 3 групи: дослідники, художники, словесники.

Дослідники: знайти, що може завадити безпечно перейти дорогу (туман, темрява, ожеледиця тощо).

Художники: намалювати план безпечного переходу перехрестя

Словесники: придумати діалог, як відмовитися від пропозиції перейти дорогу в небезпечному місці.

V. Узагальнення та систематизація знань.
5 хв.

Відповісти на питання для закріплення теми.

VI. Підведення підсумків уроку.
5 хв.
VII. Домашнє завдання. Рефлексія.
3 хв.

ТЕМА 4. БЕЗПЕКА НА ЗУПИНКАХ ГРОМАДСЬКОГО ТРАНСПОРТУ

Мета. Поглиблювати знання учнів про безпеку на дорогах, зупинках громадського транспорту. Сприяти розвитку навичок дотримання правил поведінки пасажирів на зупинках. Розвивати

вміння аналізувати власний досвід, вміння співпрацювати, логіку, мислення; виховувати потребу у всебічному самовдосконаленні, відповідальність за своє життя та інших, громадянську компетентність.

Обладнання та матеріали: мультимедіа (або комп'ютер з проектором), підручник, зошит, картки з дорожніми знаками.

Учні будуть знати: правила поведінки на зупинках, дорожні знаки зупинок громадського транспорту.

Учні будуть вміти: розрізняти види небезпек, які можуть виникнути на зупинках громадського транспорту, під час посадки в транспорт, руху і висадки.

I. Організаційний момент.	1 хв.
II. Перевірка домашнього завдання і актуалізація опорних знань.	3 хв.
Фронтальне опитування.	
Вправа «Розв'яжіть кросворд». Кросворд. 1. Учасник дорожнього руху, який ходить пішки. (пішохід) 2. Місце, по якому повинні ходити пішоходи. (тротуар) 3. Що загрожує людям на дорозі? (транспорт) 4. За допомогою чого регулюють рух на перехресті? (світлофор) 5. Назва дороги, яка має більше як три полоси. (багатосмугова) 6. Учасник дорожнього руху, який користується громадським транспортом. (пасажир) У виділених клітинках – місце, де рухається транспорт (ДОРОГА)	
III. Мотивація. Повідомлення теми уроку.	7 хв.

Проблемне запитання. Чому перехід дороги біля зупинок вважається найбільш небезпечним?	
IV. Вивчення нового матеріалу.	
Гра «Знайди знак зупинки громадського транспорту».	
IV. Закріплення вивченого матеріалу.	16 хв.
Гра «Знайди знак і скласти правила» (робота в групах) 1. Скласти правила безпечного переходу дороги при виході з відповідного транспорту. (Робота в групах.) 1 група: автобуса. 2 група: тролейбуса; 3 група: трамваю; 4 група: таксі (маршрутного таксі)..	
Вправа «Впізнай знак». Демонстрація дорожніх знаків різних видів. Назвіть знак і поясніть значення.	
Ознайомлення з правилами безпечної поведінки на зупинках.	
V. Узагальнення та систематизація знань.	5 хв.
Конкурс-гра «можна» чи «не можна» (на основі вивчених правил).	
VI. Підведення підсумків уроку.	5 хв.
VII. Домашнє завдання. Рефлексія.	3 хв.

ТЕМА 5. ПРИНЦИПИ І МЕТОДИ ЗАГАРТОВУВАННЯ

Мета: ознайомити учнів з принципами загартовування; формувати в учнів уявлення про природні фактори, які сприяють зміцненню здоров'я людини; розвивати здоров'язбережувальні життєві компетенції; виховувати відповідальне ставлення до власного здоров'я та способу життя.

Учні будуть знати: принципи, методи та види загартовування.

Учні будуть вміти: правильно обирати методи загартовування; використовувати на практиці принципи загартовування для зміцнення здоров'я.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання та матеріали: комп'ютер із проектором, підручник, зошит, презентація до уроку.

I. Організаційний момент.	1 хв.
II. Актуалізація опорних знань.	6 хв.
Вправа «Мікрофон». – Чому одні люди весь час скаржаться на втому, а іншим – усе дарма? Що ви робите, щоб розвиватися фізично?	
III. Мотивація. Повідомлення теми уроку.	3 хв.
Відгадайте загадки і зрозумієте, що допомагає Сашкові загартуватися. 1. Куди ступиш – усюди маєш, Хоч не бачиш, а вживаєш. (Повітря) 2. Що це за диво – небесне світило? Воно день божий починає, Життєдайну силу на землю посилає. (Сонце) 3. Що таке: пливе і летиться, Часом на камінь дереться, Як немає – все всихає, Звір і птаха помирає. (Вода)	
IV. Вивчення нового матеріалу.	5 хв.

Інформаційне повідомлення

Для тих, хто вирішив загартовуватися, існує відповідна формула.

I. Поступовість слід починати з найпростішого: умивання прохолодною водою, повітряних і сонячних ванн. Обтирання та обливання почни з такої температури води, яка тобі приємна, і поступово знижуй її до 18-20 градусів.

II. Систематичність означає, що загартовуватися треба регулярно. Якщо ти захворів або з іншої причини перервав процедури, то потім знову маєш звикати до них.

III. Дозованість, тобто процедури загартовування мають бути нетривалими. З 5-10 хвилин слід розпочинати сонячні ванни, а купання або інші водні процедури – з 1-2 хвилин.

(Рухаюся, раціонально харчуюся, сліdkую за правильною поставою, міцно сплю, відпочиваю, загартовуюсь, дотримуюся режиму дня, додержуюся правил особистої гігієни).

Висновок: ви ведете здоровий спосіб життя. І все, що ви назвали, і є фізичними чинниками здоров'я.

V. Узагальнення та систематизація знань.	13 хв.
VI. Узагальнення та систематизація знань.	10 хв.
дення підсумків уроку.	5 хв.

Тестове завдання за темою: «Принципи і методи загартовування»

Позначте всі правильні відповіді.

1. Рішення про загартовування дитина приймає:

- А сама
- Б за порадою з Інтернету
- В за порадою лікаря
- Г за порадою друзів

2. Загартовування починають:

- А під час хвороби
- Б після перевірки стану здоров'я
- В у будь-яку пору року
- Г тільки в холодну пору року

3. Види загартовування:

А споживання морозива Б обтирання В повітряні ванни Г ходіння босоніж по траві 4. Загартовування водою — це: А купання Б обливання В сонячні ванни Г повітряні ванни 5. Принципами загартовування є: А поступовість Б духовність В систематичність Г дозованість 6. Вплив загартовування на здоров'я: А знижує температуру тіла Б зміцнює імунітет В зменшує масу тіла Г пристосовує організм до зміни температури середовища Відповіді: 1В; 2БВ; 3БВГ; 4АБ; 5АВ; 6БГ.	
VII. Домашнє завдання. Рефлексія.	2 хв.

ТЕМА 6. УМІННЯ ВЧИТИСЯ. РАЦІОНАЛЬНИЙ РОЗПОДІЛ ЧАСУ. РОЗПОРЯДОК ДНЯ ШКОЛЯРА. ОБЛАШТУВАННЯ РОБОЧОГО МІСЦЯ

Мета. Ознайомити учнів із особливостями планування часу, ознаками правильно облаштованого робочого місця. Учити розпізнавати чинники, які допомагають виконувати домашні завдання ;пояснити значення розпорядку дня для здоров'я підлітків. Розвивати в учнів уміння планувати свій день. Продовжувати виховувати бережливе, дбайливе й усвідомлене ставлення до власного здоров'я як однієї з найвищих людських цінностей.

Обладнання: підручник, робочий зошит учня, презентація, зразки розпорядку дня.

Учні дізнаються: про особливості планування часу, ознаки правильно облаштованого робочого місця .

Учні будуть уміти: складати розпорядок дня з урахуванням усіх важливих елементів здорового способу життя; правильно облаштовувати (впорядковувати) робоче місце; аналізувати наслідки неорганізованості з метою її подолання.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

I. Організаційний момент.	1 хв.
II. Актуалізація опорних знань.	6 хв.
Тестування на відчуття часу.	
Зворотний зв'язок: «Що ми робили на минулому уроці?»	
III. Мотивація. Повідомлення теми уроку.	3 хв.
IV. Вивчення нового матеріалу.	5 хв.
Рациональний розподіл часу. Розпорядок дня школяра. Мінілекція вчителя (інформаційний блок).	
Облаштування робочого місця. Правила організації робочого місця школярів.	
V. Узагальнення та систематизація знань.	13 хв.
Зворотний зв'язок. Тест. 1. Які з цих занять можна назвати крадіями часу: А) допомога батькам; Б) комп'ютерні ігри більш ніж 30 хвилин на добу. 2. Твоя тривалість сну повинна бути: А) 6-7 годин; Б) 9-10 годин. 3. Якщо ти пишеш правою рукою, світло на робочий стіл має падати: А) зліва; Б) зверху.	

3.1. Якщо ти пишеш лівою рукою, то світло на робочий стіл має падати:

- А) зліва;
- Б) справа.

4. Найзручніше вчити уроки:

- А) сидячи прямо за робочим столом, сівши на всю поверхню стільця, поставивши ноги на підлогу;
- Б) сидячи на стільці, підклавши ногу під себе, або поклавши ногу на ногу.

5. Треба вчити уроки:

- А) вимкнувши телевізор та телефон під час виконання вправ;
- Б) увімкнувши мультики.

6. Обери ефективний спосіб відпочинку між виконанням домашніх завдань:

- А) активний відпочинок (фізичні вправи, прогулянки, миття посуду);
- Б) комп'ютерні ігри.

VI. Узагальнення та систематизація знань.	10 хв.
VI. Підбиття підсумків уроку.	5 хв.
Обговорення та виставлення оцінок.	
VII. Домашнє завдання. Рефлексія.	2 хв.

ТЕМА 7. УМОВИ УСПІШНОГО НАВЧАННЯ. РОЗВИТОК ЗДІБНОСТЕЙ. СТВОРЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ

Мета. Ознайомити учнів з умовами успішного навчання, створювати й підтримувати мотивацію до навчання; формувати вміння визначати користь від вивчення різних предметів; розвивати пам'ять, увагу, уяву; виховувати бажання вдосконалювати свої здібності й таланти.

Обладнання та матеріали: підручник, робочий зошит учня, презентація, ноутбук, мультимедійний проєктор.

Учні будуть знати: як зробити своє навчання успішним; які є способи розвитку здібностей.

Учні будуть вміти: розрізняти чинники, які допомагають або заважають виконувати домашні завдання, застосовувати різні способи перепочинку під час занять.

Тип уроку: комбінований.

I. Організаційний момент. Аутотренінг. Аутотренінг (діти промовляють за вчителем): «Я – особистість, маю свій талант, реалізую його, завдяки чому в майбутньому стану (кожен називає професію, яку хоче обрати в майбутньому).	1 хв.
II. Актуалізація опорних знань та мотивація навчальної діяльності.	10 хв.
1.Вибери, які речі заважатимуть виконувати домашні завдання.	
2. Розглянь малюнки.	
III. Вивчення нового матеріалу.	15 хв.
Мінілекція вчителя. Умови успішного навчання. Кожна людина має свої здібності. Умови успішного навчання. Розвиток здібностей. Створення мотивації до навчання.	
Фізкультхвилинка.	1 хв.
IV. Зворотний зв'язок.	15 хв.
Гра «Аукціон знань».	
Тестові завдання. Виконай тестові завдання (кожен тест – 2 бали). 1. Організованість у навчанні-це:	

- А) уміння тримати в порядку своє робоче місце, розподіляти час;
 Б) вправно користуватися комп'ютером.
2. Планування часу допомагає:
 А) грати в футбол;
 Б) успішно вчитися, встигати займатися улюбленою справою.
3. Речі, які заважають виконувати домашні завдання:
 А) іграшки, телевізор;
 Б) зошити, словники, підручники.
4. Набагато легше досягти успіху в тому:
 А) чого насправді хочеш;
 Б) що робиш за вказівкою інших людей.
5. Здатність зберігати і відтворювати інформацію – це:
 А) увага;
 Б) пам'ять.
6. Якщо в тебе щось не виходить:
 А) не бійся помилок та спробуй ще раз;
 Б) тобі це не під силу.

V. Рефлексія. Зворотний зв'язок.

3 хв.

**ТЕМА 8. ПОЧУТТЯ Й ЕМОЦІЇ. ВИЯВИ ПОЧУТТІВ.
 СПОСОБИ ВИСЛОВЛЮВАННЯ ПОЧУТТІВ.
 СПІВПЕРЕЖИВАННЯ ТА СПІВЧУТТЯ**

Мета. Формувати поняття «почуття», «емоції», «співчуття», «співпереживання»; вчити розрізняти види емоцій і почуттів; учити співчувати однокласникам, друзям і співпереживати з ними; з'ясувати, як впливає на здоров'я настрій, різні почуття та емоції; розвивати навички роботи в групах, контролю й поліпшення свого настрою; виховувати бажання підтримувати позитивний настрій, людяність, гуманізм, доброту; розширити знання учнів про людей з обмеженими можливостями та навчати гуманному ставленню до них; розвивати здатність

усвідомленої допомоги людям з обмеженими можливостями, виховувати в дітей чуйність і милосердя до людей, які потребують допомоги.

Обладнання та матеріали: підручник, робочий зошит учня, презентація, ноутбук, мультимедійний проєктор, відеофільми.

Учні будуть знати: про різні переживання людей; про людей з обмеженими можливостями; про почуття та настрої людей; як виявляються емоції; як емоції змінюють настрій; як почуття та настрої впливають на здоров'я.

Учні будуть уміти: визначати різницю між емоціями й почуттями; контролювати та поліпшувати свій настрій; співпереживати і співчувати людям; виявляти чуйність і милосердя до людей, які потребують допомоги.

Тип уроку: комбінований.

I. Організаційний момент.	1 хв.
II. Актуалізація опорних знань та мотивація навчальної діяльності Перевірка домашнього завдання.	5 хв.
Повідомлення теми й мети уроку	
III. Вивчення нового матеріалу.	20 хв.
Світ твоїх переживань . Міні-лекція «Емоції. Почуття».	
2. Як висловити свої почуття. Робота в групах. Відпрацювання вміння правильно висловлювати свої почуття. Вияви почуттів. Вправа «Визнач настрої». Співпереживання і співчуття	
Руханка.	1 хв.

IV. Зворотний зв'язок.	15 хв.
Моделлю – набувай життєвих навичок. Гра «Вчимося говорити компліменти» Ситуаційні завдання (робота з малюнками). Тестові завдання Виконай тестові завдання (кожен тест – 2 бали). 1. Організованість у навчанні-це: А) уміння тримати в порядку своє робоче місце, розподіляти час; Б) вправно користуватися комп'ютером. 2. Планування часу допомагає: А) грати в футбол; Б) успішно вчитися, встигати займатися улюбленою справою. 3. Речі, які заважають виконувати домашні завдання: А) іграшки, телевізор; Б) зошити, словники, підручники. 4. Набагато легше досягти успіху в тому: А) чого насправді хочеш; Б) що робиш за вказівкою інших людей. 5. Здатність зберігати і відтворювати інформацію – це: А) увага; Б) пам'ять. 6. Якщо в тебе щось не виходить: А) не бійся помилок та спробуй ще раз; Б) тобі це не під силу.	
V. Рефлексія. Зворотній зв'язок.	3 хв.
Творче завдання. Знайди інформацію про вияви мужності людьми з обмеженими можливостями. Для прикладу переглянь відео за посиланням: https://www.youtube.com/watch?v=SRMW92Dtpgk https://www.youtube.com/watch?v=0afaSLA-hVc	
V. Домашнє завдання.	3 хв.

ТЕМА 9. ПРАВА ДИТИНИ. ОБОВ'ЯЗКИ УЧНЯ Й ГРОМАДЯНИНА

Мета. Ознайомити учнів з основними документами, які визначають і захищають права дітей у нашій країні; сприяти реалізації прав і обов'язків учня як громадянина; вчити розуміти й поважати закони, норми і правила, які панують у суспільстві, розвивати навички логічного мислення, уміння висловлювати свої думки.

Обладнання та матеріали: комп'ютер, проєктор, підручник, зошит.

Учні будуть знати: що регулює людські стосунки; чому треба поважати закони і моральні норми; які права має кожна дитина.

Учні будуть вміти: розуміти та поважати закони, норми і правила, які панують у суспільстві; самостійно визначати свої права і обов'язки; знати, як поводити себе у разі порушення прав дитини.

I. Організаційний момент. Привітання вчителя, установка на позитивний настрій.	1 хв.
II. Актуалізація опорних знань. Мотивація навчальної діяльності учнів.	15 хв.
Бесіда.	
Робота в зошиті. Діти записують визначення слова «ПРАВИЛО».	
Вправа «Мозковий штурм».	
Робота у групах. Розбір ситуацій. Ви – команда. Оберіть одного серед вас, хто, на вашу думку, може знайти спільну мову з будь-ким. Це ваш капітан, йому не можна говорити, він може показувати лише жестами, мімікою (команда повинна здогадатися, що він хоче сказати). Капітани витягають завдання: • Я хочу купити дві пачки насіння -1 команда. • Ходім зі мною грати у футбол- 2 команда. • Викличте мені швидко допомогу- 3 команда. • Чи важко було зрозуміти капітана, що було	

найскладнішим?	
III. Повідомлення теми уроку.	1 хв.
IV. Вивчення нового матеріалу.	18 хв.
Інформаційне повідомлення.	
Перегляд відео https://cutt.ly/6TDTGPx	
Руханка. «Клубок щасливчиків». Вчитель починає гру з таких слів: «Я вибираю Іринку, тому що вона гарно співає». Підходить до дівчинки, бере її за руку. Дівчинка продовжує гру, вибираючи собі іншого учня з класу. Гра продовжується доти, поки не будуть вибрані до клубка всі учасники тренінгу. Останній учасник закручує всіх у клубок. Піднявши руки догори діти промовляють: «Ми щасливі і веселі», «Ми щасливі і здорові» .	
Інформаційне повідомлення про порушення прав дитини (як вони можуть проявлятися).	
VI. Узагальнення та систематизація знань.	5хв.
Гра «Які права порушено?»	
VII. Підведення підсумків уроку.	4 хв.
Обговорення та виставлення оцінок.	
VIII. Домашнє завдання. Рефлексія.	1 хв.

ТЕМА 10. СОЦІАЛЬНИЙ ДОБРОБУТ

Мета. Вчити розпізнавати вербальні й невербальні способи спілкування, відпрацьовувати навички комунікації: слухати й говорити, «мову жестів», розвивати щире та доброзичливе манеру спілкування, уміння долати сором'язливість.

Обладнання та матеріали: комп'ютер, проєктор, підручник, зошит.

Учні будуть знати: які способи спілкування існують; яку роль у спілкуванні відіграють міміка та жести; які риси характеру людини сприяють порозумінню та що є найголовнішим у спілкуванні.

Учні будуть вміти: розрізняти вербальний і невербальний способи спілкування; розрізняти такі поняття, як тактовність,

щирість і доброзичливість, із нетактовністю, працювати в групах на відпрацювання уміння говорити та слухати.

I. Організаційний момент.	1 хв.
II. Актуалізація опорних знань.	6 хв.
Бесіда. Робота у групах.	
III. Повідомлення теми уроку.	3 хв.
Вправа «Асоціативний куш» Учні виконують самостійно, а потім звіряються з дошкою (слайд). Але бувають випадки, коли дитина соромиться вести діалог, запитати щось чи просто перепитати. Таким дітям важко виконати прості речі: сходити до магазину, поспілкуватися з сусідом, перепитати учителя, коли щось не зрозумів. У таких випадках головне – не закриватися у собі, продумувати й промовляти ситуацію про себе, потім уголос.	
Інформаційно-мотиваційне повідомлення.	
IV. Вивчення нового матеріалу.	5 хв.
Робота у групах. Завдання. Об'єднайтеся у три групи (Розраховуються -мова-жести-міміка). Ви – команда. Оберіть одного серед вас, хто, на вашу думку, може знайти спільну мову з будь-ким. Це ваш капітан, йому не можна говорити, він може показувати лише жестами, мімікою (команда повинна здогадатися, що він хоче сказати). Капітани витягають завдання: • Я хочу купити дві пачки насіння -1 команда. • Ходім зі мною грати у футбол- 2 команда. • Викличте мені швидко допомогу- 3 команда. Чи важко було зрозуміти капітана, що було найскладнішим?	
V. Уточнення та закріплення вивченого.	13 хв.
Розбір ситуацій.	

Руханка. «Клубок щасливчиків».	
Вчитель починає гру з таких слів: «Я вибираю Іринку, тому що вона гарно співає». Підходить до дівчинки, бере її за руку. Дівчинка продовжує гру, вибираючи собі іншого учня з класу. Гра продовжується доти, поки не будуть вибрані до клубка всі учасники тренінгу. Останній учасник закручує всіх у клубок. Піднявши руки догори діти промовляють: «Ми щасливі і веселі», «Ми щасливі і здорові» .	
Алгоритм дій.	
VI. Узагальнення та систематизація знань.	10 хв.
Перегляд відео https://youtu.be/YXzFriRGWiM Щоб спілкування було простим, невимушеним треба дотримуватися правил: (відео « <i>Правила спілкування</i> »).	
Прокоментуйте ілюстрації. Доберіть до кожної по три слова або фрази, які допоможуть у спілкуванні. Розігрування даної ситуації учнями, озвучення реплік.	
VII. Підведення підсумків уроку.	5 хв.
Обговорення та виставлення оцінок.	
VIII. Домашнє завдання. Рефлексія.	2 хв.

ТЕМА 11. СПІЛКУВАННЯ З ДОРОСЛИМИ

Мета. Ознайомити учнів із перевагами впевненої поведінки, сприяти розвитку асертивності (неагресивної впевненості), самоповаги й поваги до інших людей.

Обладнання та матеріали: комп'ютер, проєктор, підручник, зошит.

Учні будуть знати: які моделі поведінки людини існують, їхні переваги і недоліки; вербальні та невербальні ознаки різних типів поведінки (слова, сила та інтонація голосу, міміка, жести, положення тіла).

Учні будуть уміти: розрізняти пасивну, агресивну й упевнену поведінку; пояснювати переваги впевненої поведінки.

I. Організаційний момент.	1 хв.
II. Актуалізація опорних знань.	6 хв.
Знайомство: «Сімейне павутиння» (5 хв.) Вправа виконується по колу. Один із учнів бере клубок ниток, двічі обмотує нитку навколо долоні й продовжує фразу: «Моя родина – це я, мій тато, мама, брат...». Далі розповідає щось цікаве про свою родину та передає клубок іншому. Наступний учень каже: «Мені, (ім'я попереднього учня), подобається твоя родина, тому що ...(ви багато подорожуєте, у тебе є старший брат...)». Гра продовжується по колу.	
Мозковий штурм «До кого діти звертаються по допомогу чи за порадою?»	
III. Мотивація. Повідомлення теми уроку.	3 хв.
Інсценізація і обговорення казки «Ріпка». - Який висновок можна зробити з цієї казки? (Кожен має працювати на користь родини. Тільки так можна досягти бажаного.)	
IV. Вивчення нового матеріалу.	5 хв.
Інформаційне повідомлення	
V. Уточнення та закріплення вивченого.	13 хв.
Розбір ситуацій.	
Алгоритм дій.	
VI. Узагальнення та систематизація знань.	10 хв.
Вправа «Побажання моїм батькам».	
Продовжити речення: «Мені завжди приємно, коли дорослі в школі...»	
VII. Підведення підсумків уроку.	5 хв.
Питання для самоконтролю 1. Що таке родина? а це близькі родичі б це близькі та далекі родичі разом 2. Кого можна назвати сім'єю? а Сім'я – це група людей, які проживають спільно та мають рівні права.	

б Сім'я – це група людей, які проживають спільно, мають взаємні права та обов'язки. 3. Якщо тобі необхідна допомога, а поряд немає батьків, тобі слід звернутися до: а до сусідів б до шкільного психолога або учителя, якому довіряєш 4. Ти можеш допомогти хворому в сім'ї: а так, молодшому братику чи сестричці б ні, ти не зможеш допомогти 5. Поза сім'єю тебе оточує безліч дорослих, до яких треба ставитися ... а з повагою б байдуже 6. До учителя та батьків слід ставитися... а критично б шанобливо	
VIII. Домашнє завдання. Рефлексія.	2 хв.

ТЕМА 12. МОДЕЛІ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ. УПЕВНЕНА ПОВЕДІНКА

Мета. ознайомити учнів із перевагами впевненої поведінки, сприяти розвиткові асертивності (неагресивної впевненості), самоповаги і поваги до інших людей.

Обладнання та матеріали: комп'ютер, проєктор, підручник, зошит.

Учні будуть знати: які моделі поведінки людини існують, їхні переваги і недоліки; вербальні та невербальні ознаки різних типів поведінки (слова, сила та інтонація голосу, міміка, жести, положення тіла).

Учні будуть вміти: розрізняти пасивну, агресивну й упевнену поведінку; пояснювати переваги впевненої поведінки.

I. Організаційний момент.	1 хв.
II. Актуалізація опорних знань.	6 хв.
Тестування на відчуття часу.	

Складання основних правил спілкування.

Згадайте, які правила спілкування ми вивчили на минулому уроці. Давайте проговоримо їх ще раз, щоб запам'ятати й використовувати у своєму житті.

Щирість, гарні манери, грубість, хамство, доброзичливість, весь час перебуваєш співрозмовника, тактовність, уважно слухаєш, співпереживаєш, дивишся у сторону, надмірно жестикулюєш, проявляєш зацікавленість, уважно дивишся на співрозмовника, киваєш головою на знак розуміння.

III. Мотивація. Повідомлення теми уроку.

3 хв.

Інформаційно-мотиваційне повідомлення.

IV. Вивчення нового матеріалу.

5 хв.

Інформаційне повідомлення.

V. Уточнення та закріплення вивченого.

13 хв.

Розбір ситуацій.

Алгоритм дій.

VI. Узагальнення та систематизація знань.

10 хв.

Гра «ТАК ЧИ НІ».

- 1) Під час спілкування люди можуть виявляти пасивність, агресивність або впевненість (асертивність). (ТАК)
- 2) Пасивні люди намагаються будь-що уникати конфліктів і при цьому нехтують власними інтересами. (ТАК)
- 3) Агресивні люди дозволяють іншим вирішувати за себе (НІ)
- 4) Упевненій поведінці притаманна доброзичлива манера спілкування (ТАК)
- 5) Агресивні люди домагаються свого в будь-який спосіб, вдаючись до тиску, лайки або фізичної сили. (ТАК)
- 6) При пасивній поведінці у людини часто жалісний погляд і несміливий голос (так)
- 7) Кожен мріє мати агресивного друга (НІ)
- 8) Люди з пасивною поведінкою можуть постояти за себе (НІ)
- 9) Варто прагнути рівноправних стосунків, намагатися відстоювати свої права, не порушуючи прав інших (ТАК)
- 10) Висловлення поваги – ознака асертивної людини (ТАК)

VII. Підбиття підсумків уроку. Релаксація.	5 хв.
Сядьте зручно, розслабтеся і заплющіть очі. Уявіть, що навколо вас багато людей. Вони всі різні. Кожен хоче підійти, привітатися й потоваришувати з тобою. Ти розумієш, що в людей, як і в тебе, багато гарних якостей, кожна людина цікава й унікальна по-своєму. Ти посміхаєшся собі, бо любиш себе, посміхаєшся людям, які тебе оточують. Тобі у відповідь посилають лагідні посмішки. Як тепло і весело тобі. Повертаємося на урок. Розплющуємо очі. Подаруємо посмішку своєму однокласнику.	
VIII. Домашнє завдання. Рефлексія.	2 хв.

ТЕМА 13. ЯКЩО ВИНИКЛА ПОЖЕЖА

Мета. Ознайомити учнів з умовами виникнення процесу горіння; з'ясувати причини пожеж; визначити принципи запобігання пожежам. Розвивати навички застосування простих способів захисту життя. Виховувати бережливе ставлення до свого життя.

Обладнання: мультимедійний дошкорок (або комп'ютер із проєктором), підручник, зошит.

Тип уроку: комбінований.

Учні будуть знати та вміти: більше дізнаються про пожежу в природі та побуті; з'ясують причини та умови виникнення пожеж; способи уникнення та запобігання пожежам; навчаться, як треба діяти під час пожежі.

I. Організаційний момент. Формула уроку: $(I+Pr) \times P=3$ Урок пропоную провести за формулою: $(I+Pr) \times P=3$ (I – інформація, Pr – праця, P – пам'ять, 3 – знання).	1 хв.
II. Активізація опорних знань. Що таке небезпека? (Небезпека – ситуація, коли щось	2 хв.

або хтось може заподіяти тобі шкоду). Назвіть види небезпек (природні, техногенні, соціальні). Що може бути причиною небезпек? (природа, пожежа, автомобіль, потяг, електроприлади тощо)	
III. Мотивація. Повідомлення теми уроку. Загадки. Для того щоб дізнатися тему уроку, вам потрібно розгадати загадки. Загадки. 1. Скільки б не їв, ніколи ситий не буде. 2. Лишає він страшні сліди, Усе він пожирає. А як даси йому води – Відразу помирає! 3. Червоний гість дерево їсть. (Вогонь).	3 хв.
IV. Вивчення нового матеріалу.	27
Вправа «Асоціації». Які асоціації, почуття викликає у вас слово «пожежа»? (Варіанти відповідей: біль, страх, горе, смерть, полум'я, жар, вогонь, паніка, дим, крик). З давніх-давен вогонь називали «червоним звіром», який нелегко було приборкати. Але люди потім навчилися ним керувати й здобувати його. Вогонь став для людини другом.	
Перегляд та обговорення відео «Міф про Прометей» https://cutt.ly/rTDRZof	3 хв.
3. Евристична бесіда. «Пожежі. Види пожеж».	2 хв.

Французький хімік Лавуазьє запропонував термін «Трикутник пожежі» для того щоб легше було запам'ятати умови виникнення горіння. Для горіння необхідні три умови, а саме: повітря, джерело запалювання та горючі матеріали.	
4.Робота в групах. Учні отримують завдання, виконують використовуючи підручник, додаткові матеріали. I. група – Причини пожеж в побуті. II. група – Горючі матеріали. III. група – Джерело пожежі.	10 хв.
5. Презентація роботи груп.	5 хв.
6. Руханка На галявині вогнище Полум'я сиплеться низько-низько (<i>присіли</i>). Далі вогнище розгоряється (<i>піднімаються</i>) І полум'я коливається (<i>показують руками</i>). Ми взяли водичку прямо із кринички (<i>нахиляються</i>), Полили, загребли (<i>імітація руками</i>), З галявини пішли (<i>крокують</i>).	1хв.
7. Правила під час пожежі З наведених дій обрати, що потрібно робити під час пожежі та послідовно розташувати. 1. Потрібно вистрибнути з вікна. 2. Вибравшись із будинку, негайно виклич пожежну службу. 3.Зателефонувати другу. 4.Дихай, прикривши носа та рота якоюсь тканиною (носовичком, шарфом, рушником), бажано вологою. Щоб полум'я не поширювалося, вилий на підлогу воду біля виходу з кімнати. 5.Зробити фотографію вогню.	

6. Якщо в кімнаті є телефон, викликай пожежну службу. Якщо ні, підповзи до вікна, клич на допомогу.
7. Відчувши запах диму, треба присісти або лягти на підлогу. Тепле повітря з димом та отруйними речовинами піднімається вгору, вниз воно чистіше. У задимленому приміщенні слід пересуватися навколiшки або повзком уздовж стіни.
8. Пересуваючись з одного приміщення в інше, завжди зачиняй за собою двері. Дорогою до виходу розбуди рідних.
9. Відчини всі вікна та двері.
10. Не панікуй. Виходь з будинку сходами. Ліфтом користуватися не можна.
11. Діставшись до дверей, не відчиняй їх одразу. Спочатку злегка торкнися, якщо двері теплі, то, можливо, за ними вирує пожежа. Якщо ні, то обережно відчини.

V. Узагальнення та систематизація знань.

7хв.

Тестові завдання.

Виконати тестові завдання.

1. Горіння торфовищ під неглибоким шаром ґрунту належить до пожеж:
А) верхових;
Б) низових;
В) ґрунтових;
Г) наземних.
2. Умови необхідні для виникнення горіння:
А) повітря;
Б) джерело запалювання;
В) горючі матеріали;
Г) вода.
3. За яким номером можна викликати пожежників?
А) 101; Б) 102; В) 103; Г) 104
4. До важкозаймистих речовин відносять:

- А) спирт;
Б) деревина;
В) бетон;
Г) пластик.

5. Познач правильні дії під час пожежі:

- А) Зателефонувати друзям;
Б) Дихай, прикривши носа та рота якоюсь тканиною (носовичком, шарфом, рушником), бажано вологою;
В) Зателефонувати 102;
Г) Не панікуй. Виходь із будинку сходами. Ліфтом користуватися не можна.

6. Причиною пожежі може бути :

А) Б) В) Г) Д) всі
відповіді правильні

VI. Підбиття підсумку уроку.

2хв.

Гра «Гарячі оплески».

Вчитель називає горючу речовину й учні плескають у долоні, коли це так, якщо негорючу речовину – мовчать. (папір, вата, скло, пісок, вода, каміння, сіно, суха трава, гума, фарба)

Відповісти на запитання.

- Що потрібно робити, щоб не виникло пожежі?

VII. Домашнє завдання. Вправа <https://learningapps.org/1867837> (за бажанням)

3хв.

ТЕМА 14. ДИТИНА В АВТОНОМНІЙ СИТУАЦІЇ

Мета. Познайомити учнів з основними засобами і способами захисту життя. Ознайомити з основними правилами під час виникнення надзвичайних ситуацій. Розвивати навички

застосування простих способів захисту життя. Виховувати бережливе ставлення до свого життя.

Після уроку учні: дізнаються, що таке автономна ситуація; вивчать види автономних ситуацій; знатимуть алгоритм дій поведінки в таких ситуаціях.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: комп'ютер з проектором, підручник, зошит.

I. Організаційний момент	1хв.
II. Активізація опорних знань.	6 хв.
Ситуаційні завдання. 1. Ви йдете на горище шукати старий капелюх. Ви візьмете із собою: а) сірники; б) ліхтар; в) свічку. Поясніть, чому? 2. На хлопцеві загорівся одяг. Як ви йому допоможете? а) обіллете його водою; б) скажете, щоб він біг швидше; в) накинете на нього цупку тканину; г) станете збивати вогонь руками. 3. Повертаючись зі школи, побачили, що з вікон вашої оселі йде густий, чорний дим. Потрібно <i>(викликати службу пожежної охорони, покликати на допомогу людей)</i>. 4. Ваше помешкання раптово почало наповнюватись чадним димом. Потрібно... <i>(з'ясувати причину диму і, якщо можливо, погасити пожежу; провітрити приміщення; повідомити сусідів чи батьків)</i>.	
III. Мотивація. Повідомлення теми уроку. Дитина в автономній ситуації.	3 хв.

Продовжити фразу «Коли я на самоті, тоді...»	
IV. Вивчення нового матеріалу.	20 хв.
Автономія.	1хв.
Схема «Види автономних ситуацій».	3 хв.
Вправа «Мозкова атака». Учням потрібно назвати емоції, які виникають під час автономної ситуації. Відповіді учнів (Розгубленість, страх, зневіра, безпорадність, байдужість, переляк, паніка тощо).	2 хв.
Інформаційно-мотиваційне повідомлення.	1 хв.
Скласти формулу безпеки.	2 хв.
Руханка «Веселка». https://cutt.ly/sTDEszT	1хв.
7. Робота в групах.	9 хв.
8. Презентація роботи груп.	5 хв.
V. Узагальнення та систематизація знань.	5хв.
1. Тестові завдання 1. Автономія – це ... А. незалежність; Б. присвоєння; В. залежність.	

2. Яка ситуація належить до автономної? А. людина залишається наодинці; Б. людина перебуває в школі з класом; В. людина прийшла в лікарню. 3. Які відчуття виникають, коли людина потрапила в автономну ситуацію? (декілька правильних) А. радість; Б. спокій; В. задоволення; Г. страх. 4. В автономній ситуації можна опинитися: А. і в природі, і в населеному пункті; Б. тільки в природі; В. тільки в населеному пункті. 5. Оберіть правильну послідовність дій основної формули безпеки: А. скласти план дій, діяти і не втрачати надії, оцінити ситуацію, заспокоїтись; Б. плакати, кричати, звинувачувати інших; В. Заспокоїтись, оцінити ситуацію, Скласти план дій, намагатись виконати його, діяти і не втрачати надій.	
Вправа «Як діяти» (робота в парах).	5 хв.
VI. Підбиття підсумку уроку. Рефлексія «Три-два-один». Учням потрібно назвати три факти, які були новими, цікавими, несподіваними на уроці; два факти, які здалися нецікавими, некорисними або вже були відомі; один факт, який хотілося б вивчити детально, поглибити знання про нього.	4 хв.
VII. Домашнє завдання.	1хв.

ТЕМА 15. РИЗИКИ ЩОДЕННОГО ЖИТТЯ. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В ІНТЕРНЕТІ. РИЗИКИ ТЕЛЕФОННОГО ТА ТЕЛЕВІЗІЙНОГО ШАХРАЙСТВА

Мета. Розглянути ризики, які виникають удома. Розвивати вміння учнів попереджувати ризики щоденного життя; розглянути засоби інформаційної безпеки в Інтернеті; розвивати вміння учнів уникати небезпек телефонного та телевізійного шахрайства. Виховувати бережливе ставлення до свого життя.

Після уроку учні: познайомляться з правилами поведінки, коли залишаєшся наодинці вдома; познайомляться з правилами поведінки у випадку спроби незнайомця проникнути до помешкання; познайомляться з правилами безпеки при користуванні Інтернетом; навчаться досліджувати безпеку своєї оселі; розпізнавати небезпечні побутові речі; аналізувати можливості захисту від телефонних і телевізійних шахраїв.

Тип уроку: урок – проєкт.

Обладнання: комп'ютер з проєктором, підручник, аркуші, фломастери.

I. Організаційний момент.	2 хв.
II. Мотивація повідомлення теми.	2хв.
III. Інструктаж виконання проєкту. Проєкт складається з декількох етапів і розрахований на два уроки. Під час виконання проєкту ви можете користуватися підручниками та Інтернетом. Об'єднання в групи (за кольорами). Отримання завдання. Пошук інформації. Виконання завдань. Оформлення буклетів, пам'яток, порад. Презентація результатів.	3хв.
IV. Виконання проєкту. Орієнтовні завдання для дослідницьких груп.	

I група: «Побутове травмування». Проаналізувати ризики побутового травмування гострими, колючими, ріжучими предметами.

Запитання.

Назвати гострі, колючі, ріжучі предмети.

Які травми можна отримати?

Допомога під час травмування.

Правила безпечного користування.

Назва предмета	Вид травми	Вид допомоги

II група: «Електроприлади». З'ясувати ризики травмування електроприладами.

Запитання:

— Назвіть побутові електроприлади. Для чого вони призначені?

— За яких умов електроприлади стають небезпечними?

— Які травми можуть заподіяти електроприлади?

— Які правила безпечного поводження з електроприладами?

III група: «Побутова хімія». Визначити ризики користування предметами побутової хімії.

Запитання:

Які речовини побутової хімії є у вас вдома?

Які травми можна отримати ?

Правила зберігання та користування .

Чому не можна гратися пустими аерозольними балончиками, особливо кидати їх у вогонь?

IV група: «Ліки» Визначити ризики вживання ліків.

Запитання:

Які існують загальні правила зберігання ліків?

Чому не можна самостійно вживати ліки?

Якими можуть бути наслідки?

Правила вживання та зберігання.

V група: «Незнайомці» *Визначити ризики, коли дзвонять в двері, а ти сам удома.*

Запитання:

Якщо до оселі хочуть зайти без запрошення сторонні особи, чи можна це вважати злочином?

Яка мета може бути в цих осіб?

Чи можна говорити, що ти сам залишаєшся вдома?

Обґрунтувати ваші дії під час спроби відчинити незнайомцями двері вашої квартири або будинку.

VI група: «Телефон». *Визначити ризики користування мобільним телефоном та переглядом телепрограм.*

Назвати види шахрайств.

Назвати наслідки цих шахрайств.

Засіб комунікації	Види шахрайства	Наслідки шахрайства
Телефон		
Телебачення		

Як запобігти шахрайствам під час користування мобільним телефоном та перегляду телепрограм?

VII група: «Інтернет». *Визначити ризики користування Інтернетом.*

Назвати види шахрайств.

Назвати наслідки цих шахрайств.

Небезпечні групи в Інтернеті.

Особиста інформаційна безпека.

Правила користування Інтернетом.

I. Організаційно – підготовчий етап.

8хв.

II. Пошуковий етап.

15 хв.

III. Результативно-узагальнювальний етап.	50 хв.
IV. Оцінка процесу і результатів роботи (колективне обговорення, самооцінка, оцінка вчителя) Орієнтовні критерії оцінювання навчального проєкту. Актуальність -1 бал. Оформлення роботи – 2 бали. Достовірність – 1 бал. Науковість – 1 бали. Захист – 3 бали. Комп'ютерна презентація (малюнки, фото) – 2 бали. Обговорення, висновки - 2 бали.	10 хв.

ТЕМА 16. МІСЦЯ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

Мета. Формування в учнів здатності визначати місця підвищеної небезпеки та вміння уникати таких місць; розвивати вміння обирати безпечну модель поведінки й відмовлятися від дій, що можуть зашкодити здоров'ю.

Учні будуть вміти: визначати та уникати місця підвищеної небезпеки; аналізувати небезпеку та обирати безпечну модель поведінки в певних життєвих ситуаціях, що несуть загрозу для життя.

Тип уроку: комбінований.

Вид уроку: урок – лабораторне дослідження.

Методи навчання: «перевернуте навчання», інтегровані, частково-пошукові, дослідницькі, корекції знань.

Форми роботи: робота в групах, в парах, фронтальна та індивідуальна робота.

Обладнання і матеріали: підручник з основ здоров'я, зошит, фліпчарт, фломастери, картки з завданнями для кожного виду діяльності, картки з тестами, кольорові кола (4 кольори) та магніти за кількістю учнів в класі, аркуші для роботи в групах.

I. Організаційний момент.	2 хв.															
II. Активізація опорних знань.	7 хв.															
Вправа «Асоціативний куш». На фліпчарті (або на дошці) посередині записуємо словосполучення «небезпечні місця» і просимо учнів пригадати та назвати місця, небезпечні для ігор та розваг та пояснити, чому вони можуть бути небезпечними.																
Вправа «Скажи правильно «НІ!» <i>Мета:</i> розвивати вміння обирати безпечну модель поведінки і відмовлятися від дій, що можуть зашкодити здоров'ю. <i>Діяльність:</i> один учень з пари пропонує своєму другу (подрузі) піти погратися у небезпечному місці, яке за власним розсудом обирає з переліку на фліпчарті, другий учень (учениця) відмовляє йому. Потім учні міняються ролями. Усне взаємооцінювання за критеріями: а) вмотивування відмови від небезпеки; б) культура мовлення.																
III. Мотивація, повідомлення теми уроку.	7 хв.															
Слухання притчі.																
Вправа «Зашифрована тема» Мета: сприяти налаштуванню учнів на сприйняття нового матеріалу, розвивати логічне мислення, спонукати до дії. Діяльність: розшифрувати тему уроку, записану в прямокутнику.																
<table><tr><td>Н</td><td>Ц</td><td>Я</td><td>І</td><td>Н</td></tr><tr><td>Е</td><td>С</td><td>І</td><td>М</td><td>Ч</td></tr><tr><td>Б</td><td>Е</td><td>З</td><td>П</td><td>Е</td></tr></table>		Н	Ц	Я	І	Н	Е	С	І	М	Ч	Б	Е	З	П	Е
Н	Ц	Я	І	Н												
Е	С	І	М	Ч												
Б	Е	З	П	Е												
Вправа «консонантизм».																
IV. Уточнення та закріпленого вивченого.	16 хв.															
Станція «Дослідження «Безпека у натовпі».																
Станція «Дослідження «Безпека у ліфті».																
V. Узагальнення та систематизація знань.	5 хв.															
Оформлення віртуального стенду.																
Формулювання висновку за проведеною роботою.																

VI. Підведення підсумків уроку.		5 хв.
Тест-опитування.		
1. Вкажи місце, безпечне для проведення ігор.		
А) піщаний кар'єр		
Б) покинутий будинок		
В) дитяча площадка		
В) поле обабіч дороги		
2. Обери, що не буде заважати тобі в натовпі.		
А) довге пальто та красива велика шляпа		
Б) велика яскрава хустка або шарф		
В) сумочка з довгою ручкою та високі підбори		
Г) куртка, застібнута на блискавку та кросівки		
3. Установи відповідність між правилом та наслідком його порушення.		
Правило	Наслідок порушення правила	
А не можна гратися у напівзруйнованому будинку	1 можна спровокувати пожежу	
Б не можна гратися в місцях вигулу для собак	2 можна впасти й отримати серйозну травму	
В не можна гратися сірниками	3 можна спровокувати напад тварин	
Г не можна в натовпі піднімати річ, що впала	4. можна потрапити під завал	
4. Обери правильне твердження.		
А) пересуватися на ліфті можна всім дітям без дорослих		
Б) можна користуватися кабіною в ліфті, якщо в ній є тільки одна незнайома людина		
В) в ліфт можна заходити, якщо він не перевантажений понад норму		
Г) якщо ти гарно малюєш, можна створити графіті на стінці ліфту		
5. Запиши формулу, за якою ти будеш діяти в разі небезпеки.		
VII. Домашнє завдання. Рефлексія.		3 хв.

ТЕМА 17. СТИХІЙНІ ЛИХА. ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ ПІД ЧАС СИЛЬНОГО ВІТРУ, ГРОЗИ ТА В РАЗІ ПОТРАПЛЯННЯ У ЗОНУ ПІДТОПЛЕННЯ. ПІДРУЧНІ РЯТУВАЛЬНІ ЗАХОДИ

Мета: сприяти формуванню в учнів вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між станом природного довкілля та здоров'ям, діяти в небезпечних ситуаціях; формувати відповідальне ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших людей.

Учні будуть

знати: правила поведінки під час грози, сильного вітру, підтоплення;

вміти:

- моделювати власну поведінку під час грози та підтоплення;
- виготовляти рятувальні засоби з підручних матеріалів.

Тип уроку: комбінований.

Вид уроку: урок-подорож.

Методи навчання: «перевернуте навчання», інтегровані, частково-пошукові, корекції знань.

Форми роботи: групова, індивідуальна.

Обладнання і матеріали: підручник з основ здоров'я, зошит, фліпчарт зі заздалегідь підготовленими аркушами паперу (перевернуті слова для вступної вправи, таблиця для вправи «Упорядкування», квітуха галявина для вправи «Сподівання»); презентація до віртуальної подорожі; червоні та зелені картки, паперові метелики, картки для тест-опитування – за кількістю учнів.

I. Організаційний момент.	1 хв.
II. Актуалізація опорних знань.	11 хв.
Слово вчителя.	
Вправа «Продовжи фразу». Продовжити фразу: «Якби я був природним явищем, я б хотів бути (вітром, снігом...)» – і пояснити чому.	

Вправа «Упорядкування».

- Упорядкуймо стихійні лиха за порами року (зима, весна, літо, осінь).

Робота виконується на аркуші фліпчарту або на дошці із заготовленою таблицею. Учні по одному виходять та заповнюють таблицю).

зима	весна	літо	осінь
Хуртовина, ожеледь...	Повінь, ураган, дощ....	Пилові бурі, гроза, суховії...	Град, ожеледиця...

(хуртовини, снігопад, льодяний дощ, землетруси, виверження вулканів, цунамі, повені, буревії, лавини, смерчі, снігові замети, селі, зсуви, град, ожеледиця, лісові пожежі, торнадо, густий туман, вітер, пилова буря, суховії, зсуви ...)

- Які стихійні лиха можуть відбуватися незалежно від пори року?

III. Мотивація. Повідомлення теми уроку.

Вправа «Сподівання».

IV. Уточнення та закріплення вивченого.

17 хв.

Подорож Країною стихійного лиха.

Фізкультхвилинка «Австралійський дощ».

V. Узагальнення та систематизація знань.

11 хв.

Вправа «Парадоксальна розповідь».

Учні мають червоні та зелені картки. Зачитуємо речення. Якщо воно правильне – учні піднімають зелену картку, якщо ні – червону.

1. Стихійне лихо – це грізне явище природи катастрофічного характеру, що призводить до порушення нормальної діяльності людей, від якого руйнуються міста, села, дороги (так)
2. В Україні стихійні лиха не трапляються (ні)
3. Спостереження за поведінкою тварин може допомогти спрогнозувати зміну погоди або навіть наближення стихійного лиха (так)
4. Передбачати зміну погоди та стихійні лиха здатні тільки дикі тварини (ні)

5. Найхарактернішими стихійними лихами для нашої місцевості є грози та урагани, що супроводжуються сильними зливами та повеннями (ні)
 6. Але якщо ми потрапили під сильний дощ з грозою, то його можна перечекати під великим деревом або в машині. А щоб не було нудно, можна погратися у гру на телефоні (ні).
 7. Якщо нам загрожує повінь або підтоплення, то потрібно рятуватися на будь-якому високому місці (дереві, пагорбі, даху будівлі тощо) (так)
 8. Хто добре плаває – у разі повені може врятуватися самостійно – треба плисти до безпечного місця (ні)
 9. Допомогти врятуватися допоможуть засоби, що підвищують плавучість: надувна іграшка, м'яч, пластмасова ванночка або пластмасовий таз (так)
 10. Можна самим зробити рятувальний пояс із порожніх пластикових пляшок, поєднаних скотчем. (так)
 11. Якщо оголошена евакуація під час стихійного лиха, то потрібно зібрати документи, ліки, запас води та їжі, вимкнути воду, газ та електрику в домі (квартирі) та йти до пункту збору (так)
 12. Щоб урятуватися, потрібно завжди пам'ятати основне правило безпечної життєдіяльності: передбачати – уникати – діяти (так)
- А наприкінці скажіть мені, чи цікава парадоксальна розповідь: так чи ні?

Тест-опитування

1. Вкажи, яким правилом ти будеш користуватися у випадку стихійного лиха
 - А) швидко бігти додому
 - Б) заховатися у зручне місце
 - В) не панікувати, все обдумати, а потім – діяти
2. Вкажи, як називаються явища, спричинені діями сил природи, що порушують нормальну діяльність людей
 - А) катастрофи
 - Б) надзвичайні ситуації

В) стихійні лиха

3. Обери, за яким номером слід телефонувати під час лісової пожежі

А) 101 Б) 102 В) 103 Г) 104

4. Вкажи місце, у якому можна сховатися під час грози

А) у річці (морі)

Б) у машині

В) під високим деревом

Г) у будинку

5. Обери, що ти **не взяв** би з собою у разі загрози повені

А) документи

Б) їжу

В) одноразовий посуд

Г) пластикові пляшки, поєднані скотчем.

6. Встанови відповідність (до букви з першого стовпчику добери відповідну цифру з другого стовпчику)

А Кіт спить, закриваючи лапкою ніс –	1 ... на вітер і дощ
Б Ластівки літають низенько –	2 ... до теплої погоди
В Собаки бігають наввипередки –	3 ... очікуй похолодання

VI. Підбиття підсумків уроку.

2 хв.

Вправа «Прочитай та поясни»

Хочу підбити підсумок уроку мудрими прислів'ями, які завжди є добрими порадами. Але з них випали всі голосні букви. Спробуйте відновити ці вислови. Що вони вам радять? (Ніколи не панікувати, робити те, чого навчилися).

Н_ т_й пр_п_в, хт_в б_ду п_п_в, _ т_й, хт_ д_х_м з _н_п_в.

Хт_ н_ р_зг_б_вс_, т_й н_шк_дж_н_м л_ш_вс_.

(1. Не той пропав, хто в біду попав, а той, хто духом занепав.

2. Хто не розгубився, той неушкодженим лишився).

VII. Домашнє завдання. Рефлексія.

3 хв.

ТЕМА 18. СОЦІАЛЬНА НЕБЕЗПЕКА ІНФЕКЦІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

Мета: надати учням інформацію про небезпеку епідемії туберкульозу і ВІЛ/СНІДу, ознайомити зі шляхами передачі й методами захисту від туберкульозу та ВІЛ-інфекції, розвивати навички толерантного ставлення до людей, які живуть з ВІЛ.

Учні повинні **вміти:**

- назвати три фактори, які зміцнюють імунітет і зменшують уразливість людини до туберкульозу;
- назвати два фактори, що послаблюють імунітет;
- розрізняти міфи і факти щодо ВІЛ і СНІДу;
- розрізняти безпечні та небезпечні ситуації щодо інфікування ВІЛ;
- пояснювати, чому спілкуватися і дружити з ВІЛ-позитивними людьми цілком безпечно;
- назвати, що можна зробити для ВІЛ-позитивного ровесника, який є твоїм другом.

Обладнання й матеріали:

- аркуші паперу формату А2 і А3;
- олівці, фломастери, маркери;
- ножиці, скотч, клей;
- паперові долоньки для виявлення очікувань;
- маленькі паперові сердечка та плакат «Серце друга» у форматі великого серця.

I. Організаційний момент.	1 хв.
II. Перевірка домашнього завдання й актуалізація опорних знань. .	6 хв.
Гра «Фото на пам'ять» (5 хв.) - Друзі, уявімо, що ми з вами відпочиваємо в дитячому таборі. Сьогодні останній вечір нашої зміни, і я роздаю вам фотографії на пам'ять. (Кожному учню роздати папірці двох кольорів, наприклад, білі й зелені). За одну хвилину ви маєте зібрати якнайбільше автографів ваших друзів. (Учитель ставить підпис на кількох білих і зелених папірцях фломастером яскравого	

кольору).

- На жаль, наступного дня з'ясувалося, що я була хвора. Тому ті, в кого є мій автограф, ось таким фломастером (показує), могли заразитися і пройдуть обстеження. Обстеження виявило, що не захворіли ті, хто мав папірці зеленого кольору.

Висновок: гра ілюструє, як інфекції поширюються між людьми і те, що може захистити нас від зараження. Наприклад, при контактах з хворим на грип чи туберкульоз велике значення має стан нашої імунної системи.

ІІІ. Мотивація. Повідомлення теми уроку.

3 хв.

Інформаційно-мотиваційне повідомлення.

Туберкульоз – інфекційне захворювання, яке викликається паличкою Коха. Ця хвороба передається повітряно–крапельним шляхом. До неї сприятливі не тільки люди, а й свійські та дикі тварини, риби та птахи. Палички Коха можуть виділятися від хворого з харкотинням, калом, сечею та іншими виділеннями. Можна заразитися при вживанні заражених продуктів харчування, зокрема сирого молока або погано провареного м'яса хворих тварин. Рознощиками туберкульозу можуть бути мухи, таргани, кліщі. Зараження можливе також при поцілунках, курінні сигарет спільно з хворим, через книжки, пошкоджену шкіру, посуд і т. д.

Туберкульозні палички добре витримують нагрівання до 85° С і охолодження до мінус 200° С, а прямі сонячні промені їх убивають через 2-6 годин.

Застудні захворювання, СНІД, непосильна праця, негігієнічні умови життя, погане харчування, тривалий стрес, шкідливі звички значно ослаблюють опірність організму. У цьому разі навіть мізерної кількості збудника, який до того мирно співіснував з організмом, може виявитися достатньо: починається руйнування легень чи інших уражених органів.

ІV. Вивчення нового матеріалу.

8 хв.

Складання пам'ятки «Корисні поради» (7 хв.)

1. Намагайся обмежити користування громадським транспортом.

2. Не відвідуй місця громадського харчування, де пропонують посуд багаторазового використання, та інші громадські місця,

де є велике скупчення людей.

3. Уникай присутності людей, які чхають, кашляють, мають нездоровий зовнішній вигляд. Якщо поруч хтось кашляє, затримай дихання і відійди метрів на 5-10 або ж зовсім залиш приміщення.

4. Зміцнюй свій організм, дотримуйся правил здорового способу життя.

5. Відмовся від шкідливих звичок.

6. Не купуй на стихійних ринках продукти харчування.

7. Намагайся жити в гармонії з собою, з природою та людьми, що тебе оточують. Вчися піднімати собі настрій, частіше посміхайся.

8. Якщо в тебе постійний кашель, підвищена температура і піт уночі протягом понад три тижні, обов'язково повідом про це батьків, разом із ними звернися за обстеженням до медичної установи.

9. Якщо у твоєї сім'ї є хворий на туберкульоз, то він мусить мати окрему кімнату, користуватися індивідуальним посудом, рушниками, постільною білизною тощо.

10. Важливо проводити вологе прибирання приміщення, після якого ганчірки та щітки замочувати в 1 – 3%-му розчині хлораміну.

V. Уточнення та закріплення вивченого.

12 хв.

Робота в групах «Як зміцнити імунітет» (7 хв.)

1. Об'єднання в групи (гігієна, харчування, рух, загартовування, відпочинок).

2. Завдання групам – підготувати презентації про задані складові ЗСЖ.

3. Презентації груп, обговорення.

Висновок: здоровий спосіб життя допомагає зміцнити імунітет й уникнути зараження багатьма інфекціями, зокрема грипом, туберкульозом.

Робота в групах «Шляхи зараження ВІЛ» (5 хв.)

1. Об'єднання у дві групи.

2. Перша група пантомімою показує ситуації, коли є ризик інфікування ВІЛ (підручник, с. 122), друга група – ситуації, в яких цей ризик відсутній (підручник, с. 123).

Висновок: потрібно безпечно поводитися з кров'ю інших людей, толерантно ставитися до людей з ВІЛ.	
VI. Узагальнення та систематизація знань.	10 хв.
Вправа «Факти і міфи про ВІЛ і СНІД» (5 хв.) - Проаналізуй наведені нижче твердження, які з них є фактами (Ф), а які – міфами (М)? 1. Можна заразитися, якщо сидіти за однією партою з ВІЛ-позитивним однокласником. 2. Небезпечно проколювати вуха спільною голкою. 3. Небезпечно гратися гострими предметами (лезами, ножами, голками і шприцами), знайденими надворі, у під'їзді, деінде. 4. Можна заразитися ВІЛ через фонтанчик для пиття. 5. Можна заразитися ВІЛ у переповненому транспорті. 6. Дуже небезпечно гратись у кровне братання. 7. Можна заразитись, якщо торкатися крові інших людей без латексних рукавичок. 8. Можна заразитися ВІЛ через одяг чи взуття хворих. 9. ВІЛ передається комарами. 10. ВІЛ не передається через дружбу і спілкування. Обговоріть результати.	
VII. Підбиття підсумків уроку.	5 хв.
VIII. Релаксація. Сядьте прямо, заплющіть очі і розслабтеся. «Друзі, уявіть, що над вашою головою світить промінчик. Дивіться, як легко ви можете ним управляти. Ось він повільно освітлює вас із голови до п'ят. Вам приємно дивитися на себе, ви чудово виглядаєте, ви спокійні і впевнені в собі. А тепер обведіть промінчиком тих, хто сидить поруч. Подумайте, як вам добре разом. Підніміть промінчик вище й осяйте ним своїх батьків, інших людей, кого любите. Подякуйте їм за те, що вони люблять і підтримують вас. А тепер піднесіть промінчик ще вище й обведіть ним усе навкруги. Подякуйте долі за те, що вам даровано життя, що ви можете ним щодня насолоджуватися та здійснити свої мрії». Розплющіть очі й тихо скажіть: «До побачення».	

ПІДСУМКИ

В Україні проходить освітня реформа Нова українська школа. На сьогодні актуальними в освітньому процесі є такі напрями роботи: сприяти здоровому росту та розвитку всіх учнів; створити міцну основу для навчання протягом усього життя та сталого добробуту.

Рівень успіху вже давно перестав залежати тільки від того, наскільки добре використовуються засвоєні знання. За міжнародними дослідженнями, для успішної кар'єри мають значення 15-25% тверді навички – знання, вузькопрофесійні вміння, а 75-85% – вміння навчатися протягом життя, критичне мислення тощо [3].

Формування «м'яких навичок» відбувається на уроках «Здоров'я, безпека, добробут», «Етика», «Культура добросусідства», «Вчимося жити разом». Тому варто зосередити увагу на таких питаннях:

- спрямувати діяльність учителів освітньої галузі «Соціальна та здоров'язбережувальна» на підвищення кваліфікації для ефективності освітнього процесу;

- удосконалювати компетентності педагогів щодо змішаного та дистанційного навчання, з методики проведення віртуальних уроків, з питань здорового способу життя та освіти на основі розвитку життєвих навичок;

- проводити постійну інформаційно-просвітницьку роботу для дітей, освітян області та громадськості щодо питань здорового життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпечна і дружна до дитини школа в контексті реформи «НУШ» / В. Пономаренко, Т. Воронцова, О. Сакович та ін. Київ : Алатон, 2020. 64 с.
2. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ від 30 вересня 2020 р. No 898 [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://is.gd/3g6PJl>
3. Дистанційне та змішане навчання в школі : путівник / упоряд. І. П. Воротникова. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 48 с.
4. Закон України про освіту (2017) [Електронний ресурс]: – Режим доступу: [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19)
5. Ключові компетентності для навчання протягом життя (Рамкова програма щодо оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя) [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53>
6. Модельна програма навчального курсу «Вчимося жити разом» для 5-6 класів закладів загальної середньої освіти (автори Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, І. В. Лаврентьєва, О. Л. Хомич). [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://cutt.ly/nTSLefX>
7. Модельна програма інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» для 5-6 класів закладів загальної середньої освіти (автори Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, І. В. Лаврентьєва, О. Л. Хомич). [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://surl.li/asdxz>
8. Модельна навчальна програма «ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ. 5–6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (автори З.М.Хитра, О.

- А.Романенко). [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://surl.li/asdyn>
9. Модельна програма інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» Адаптаційний цикл, 5-6 класи закладів загальної середньої освіти (автори Василенко С., Коваль Я., Колотій Л.) [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://surl.li/asdwz>
 10. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Гущина Н. І., Василяшко І. П.).[Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://surl.li/asdxr>
 11. Модельна навчальна програма Здоров'я, безпека та добробут Інтегрований курс 5-6 класи (автори О.І.Шиян, О.В.Волощенко, М.В.Гриньова, В.Г.Дяків, О.П.Козак, О.В.Овчарук, А.Б.Седоченко, І.З.Сорока, С.В.Страшко). [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://surl.li/asdyj>
 12. Модельна програма «Етика. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Ашортія Є.Д., Бакка Т.В., Желіба О.В., Козіна Л.Є., Мелешенко Т.В., Щупак І.Я.тика 5-6 кл. Ашортія та ін.) [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://cutt.ly/MTSK9zL>
 13. Модельна програма «Етика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Пометун О.І., Ремех Т.О., Кришмарел В.Ю.) [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://cutt.ly/XTSK5U3>
 14. Модельна програма «Культура добросусідства. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Араджионі М.А., Козорог О.Г., Лебідь Н.І., Потапова В.І., Унгурян І.К.) [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://cutt.ly/ITSLupB>
 15. Онлайн-курс «Основи здоров'язбережувальної компетентності» [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://multycourse.com.ua/ua>

16. Паркер Рейчел, Томсен Бо Стерн. Біла книга «Діяльнісний підхід у школі». URL : [Електронний ресурс]: – Режим доступу: https://www.legofoundation.com/media/2866/wp_діяльнісний-підхід-у-школі-learning-through-play-at-school_ua.pdf
17. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentasia-Roman-Stesichin.pdf>

КОЛЕКТИВ АВТОРІВ
практико-орієнтованого посібника
**«МЕТОДИЧНИЙ ПУТІВНИК УЧИТЕЛЯ НУШ:
 СОЦІАЛЬНА І ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА
 ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ»**

Біряк С. І., учитель основ здоров'я Нікольської гімназії «Софія» з загальноосвітньою школою І ступеня № 2 Нікольської селищної ради Донецької області (урок 16, 17.)

Ісакова І. О., учитель основ здоров'я Краматорського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 6 – дошкільний навчальний заклад» (урок 3, 4)

Кравець В. А., учитель біології та основ здоров'я ліцею «Оріяна» Львівської міської ради (урок 1, 2)

Лозова Л. В., учитель основ здоров'я Селидівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 6 Селидівської міської ради Донецької області. (урок 6, 7, 8).

Марна І. В., учитель основ здоров'я Вільненської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Волноваської районної ради (урок 9, 10, 12)

Спірке О. А., методист відділу ВОМСРО Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (вступ, розділи 1-4, уроки 1-18, підсумки)

Сподіна М. А., учитель географії та основ здоров'я Бахмутської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №10 Бахмутської міської ради Донецької області (урок 13,14, 15).

Старко О. М., учитель основ здоров'я Селидівської загальноосвітньої гімназії Селидівської міської ради Донецької області (урок 6, 7, 8).

Хандельди О., учитель основ здоров'я Комунального закладу «Маріупольська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 54 Маріупольської міської ради Донецької області»(урок 5).

Шкурят О. В., учитель основ здоров'я Волноваського опорного закладу загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів Волноваської районної ради Донецької області (урок 11, 18).